3 / 2014

RIKU

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS

Miten väkivalta vaikuttaa lapsen kehitykseen?
Alaikäinen ei välttämättä käsitä olevansa hyväksi käytetty
Milloin koulukiusaamisesta tulee poliisiasia?

Suomen Setlementtiliitto • Ensi- ja turvakotien liitto • Suomen Mielenterveysseura
Mannerheimin Lastensuojeluliitto • Suomen Punainen Risti • Kirkkohallitus

RIKU-lehti ilmestyy seuraavan kerran Huhtikuussa 2015

Toimitus:
Päätoimittaja
Leena-Kaisa Åberg
Toimitussihteeri
Heli Yli-Räisänen
Toimituskunnan jäsen
Jaana Koivukangas
Maatu Arkio-Lampinen
Veli Hukkanen
Jenni Lehtonen
Leena-Kaisa Åberg

Kansikuva:
Miisa Koivukangas

Julkaisija:
Rikosuhripäivystys (RIKU)
Maistraatinportti 4 a 7 kerros,
00240 Helsinki
www.riku.fi

Kustantaja ja ilmoitushankinta:
Printmix Oy
Sulkapolku 3 00370 HELSINKI
www.printmix.fi
vaihde 020 710 9510

Taitto ja painatus:
Printmix Oy, Mika Trogen

Painos: n.5500 kpl

ISSN 1455-1381
Jakelu: RIKUn toimistot ja palvelupisteet ilmoittajat www.riku.fi (sähköinen versio)

RIKU on valtakunnallisesti verkottunut toimija, jonka tehtävä on parantaa rikoksen uhrin, hänen läheisensä ja rikosasiassa todistavan asemaa vaikuttamalla ja tuottamalla palveluita.

RIKUn arvoja ovat asiakaslähtöisyys, vastuullisuus, luotettavuus, tasapuolisuus sekä yhteistyön ja välittämisen kulttuurin edistäminen yhteiskunnassa. RIKUn toimijat ovat valittuja ja koulutettuja vapaaehtoisia sekä palkattuja ammattilaisia. Pääsiallisia rahoittajia ovat Raha-automaattiyhdistys ja valtio.

Tukipalvelut rikoksen uhrille, hänen läheiselleen ja rikosasian todistajalle ovat:
- Auttava puhelin 0203 16116
- Juristin puhelinneuvonta 0203 16117
- Kysymys - vastauspalvelu verkossa www.rikunet.fi
- Syrjinnän vastaista neuvontaa, ks www.riku.fi Palvelut
- Todistajan tukea ks. www.riku.fi Palvelut
- Nuoren rikoksen uhrin tueksi www.riku.fi/nuoret
- Henkilökohtaista tukea 29 palvelupisteestä www.riku.fi Yhteystiedot

RIKU on yhteistyöhanke, jota toteuttavat yhteistyösopimukseen perustuen Ensi- ja turvakotien liitto Kirkkohallitus, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Mielenterveysseura, Suomen Punainen Risti ja Suomen Setlementtiliitto. Tärkeimpiä muita yhteistyökumppaneita ovat alaa sivuavat viranomaiset ja järjestötoimijat.

RIKUSSA TÄLLÄ KERTAA

Pääkirjoitus.....3

Väkivallan vaikutus lapsen kehitykseen, Jukka Mäkelä.....4

Ei uhria ilman tekijää HelsinkiMission Aggredi.....6

Nuori ei kerro kokemastaan väkivallasta.....10

RIKUchat -matalan kynnyksen uhritalo.....11

Milloin koulukiusaamisesta tulee rikos?.....12

Motoristit koulukiusaamista vastaan.....14

Hyväksikäytetyt nuoret.....15

Vaasassa seksuaaliteemapäiviä 9-luokkalaisille.....16

Väkivalta perheessä - vaietttu salaisuus.....17

Vapaaehtoiset aikuiset nuorten tukena.....20

Nuorten arvio RIKUn verkkopalveluista.....22

RIKUn vapaaehtoiset kouluttautuivat verkkotyöhön.....23

Kun henkirikos koskettaa.....25

Ruusutapahtumassa muistetaan henkirikoksen uhria.....27

Miksi sivuutamme vammaisen sukupuolen ja seksuaalisuuden.....28

Rikoksen uhrin auttamista vapaaehtoistyönä Euroopassa.....29

Nuoret rikoksen uhreina -seminaarit käynnistyivät Oulussa ja Kuopiossa.....30

Kirja-arvio.....32

Juristi vastaa.....32

Apua nuorille nyt eikä kohta

> Kuva: Sami Liukkonen

Tämän syksyn yksi isoja rikosotsikoita on ollut nuorten katuväkivalta, johon on liittynyt vakavaa väkivaltaa ja ryöstöjä. Tilanteen rauhoittamiseksi ja oikean tiedon levittämiseksi poliisi on kertonut, että kyseessä ei ole ollut tietyn kiinteästi määriteltävän katujengin teot, vaan laajemman nuorisoporukan erilaisissa ryhmittymissä tekemät rikokset. Ilmiö ja useat tekijät ovat olleet poliisille tuttuja jo ennestään.

Sensaatiomaisten otsikoiden lisäksi onkin saatu myös maltillista ja analyyttistä arviota siitä, mistä tässä ilmiössä on kyse, mitä sen taustalta löytyy. Siinähän ei ole mitään järkeä, että syntyy lisää rikollisuutta ja lisää uhreja kosto- tai muussa vihamielessä, mitä väärät tiedot voivat ruokkia.

Samaan aikaan kun uutisointi kävi kiivaimmillaan, RIKU julkaisi uusien nettisivujensa lanseeraamisen yhteydessä videon katuväkivallasta. Parin minuutin pysähdyttävä tarina kertoo miehestä, joka on kokenut väkivaltaa nuorena. Hän on jättänyt asian hautumaan, ei ole puhunut asiasta kenellekään, ja on kärsinyt tapauksen aiheuttamasta ahdistuksesta ja peloista vuosikausia. Videon viesti on selvä: väkivallasta pitää puhua! Jos et ole vielä nähnyt videota, klikkaa www.riku.fi/nuoret.

Samalla olemme viestittäneet siitä, että uhrien ja heidän läheisensä kannattaa ottaa yhteyttä Rikosuhripäivystykseen. Katuväkivallan ja ylipäätään tyypillisemmin miesten kohtaamien rikosten osalta yhteydenottoja tulee suhteellisesti ottaen selvästi vähemmän. Joitain toimittajiakin otti yhteyttä katuväkivaltakirjoittelun yhteydessä, mutta lisää julkisuutta uhripalveluiden merkityksestä tarvitaan paljon enemmän.

Toivomme, että poliisi sekä muut viranomaiset ja uhreja kohtaavat tahot ohjaisivat nuoret ja nuorten vanhemmat hakemaan apua välittömästi. Nuorten kohdalla apua on tarjottava heti, kun hän on valmis ottamaan sitä vastaan. Nuori ei jää samalla tavalla odottamaan sitä sopivaa hetkeä jossain vaiheessa tulevaisuudessa – eikä välttämättä edes osaa itse etsiä apua. Nuoret ovat nopeita ja kärsimättömiä ja siihen on myös auttajien oltava valmiita vastaamaan. Sosiaalinen media on siinä mielessä hyvä työkalu. RIKUn chat-työ on juuri sitä, että kysymyksiin vastataan ja keskustelu käydään reaaliajassa nuorten tuntemilla välineillä.

Onneksi tutkimukset kuitenkin kertovat siitä, että nuorisoväkivalta ei Suomessa ole ryöpsähtämässä. Hyvä uutinen on se, että lasten ja nuorten väkivaltakokemusten määrä on jopa laskenut 2000-luvulla, vaikka arjessaan lapset ja nuoret kohtaavatkin enemmän väkivaltaa kuin aikuiset.

Nuorisotutkijat **Marja Peltoja** ja **Leena Suurpää** kirjoittivat Helsingin Sanomissa lokakuussa siitä, miten nuorten väkivalta heijastelee yhteiskuntamme eriarvoisuutta: ”Uhrikokemuksia kasaantuu enemmän niille lapsille ja nuorille, jotka näyttävät saavan ympäristöltään muutenkin niukasti tukea.” Sekä väkivallan uhreilla että tekijöillä on myös muita vähemmän luottamuksellisia suhteita aikuisiin ja muihin nuoriin, mikä kertoo turvattomuudesta. Vastuu onkin viime kädessä meillä kaikilla aikuisilla – sekä vanhempina, kasvattajina että ammattilaisina.

Tässäkin lehdessä kerrotaan siitä, miten usein rikoksen tekijöillä on taustallaan uhrikokemuksia. Jo siksikin on tärkeää, että riittävää apua on tarjolla uhreille, jotta traumaattiset kokemukset eivät johda väärille poluille. Uhrin tukeminen on siis ensiarvoisen tärkeää, mutta tärkeää on myös auttaa tekijää eteenpäin elämässään, irti väkivallasta ja sen tuomasta elämänpiiristä. Kaikki tämä työ tuo meille kaikille yhteistä hyvää, yhteiseen laariin.

Leena-Kaisa Åberg
Toiminnanjohtaja, päätoimittaja
RIKU

Väkivallan vaikutus lapsen kehitykseen

Teksti: ***Annukka Timonen***

Lasten kohtaamaa väkivaltaa on vaikea tutkia, ja tapahtumien selvittäminen vaatii paljon työtä. Lapset alistuvat usein väkivallan vaikutuksille, eikä heillä ole tarvittavia keinoja asioiden eteenpäin viemiseksi. Erityisen vakavaksi lasten kohtaaman väkivallan tekee se, että sillä on pysyviä haittavaikutuksia lapsen kehitykselle.

Väkivaltaa kokeva lapsi elää jatkuvassa stressitilassa. Hän ei pysty hakemaan itselleen hoivaa tai turvaa. Pahoinpitely on saattanut myös muovautua lapsen maailmassa normaaliksi toimintatavaksi. Pitkään jatkuneella stressitilalla on negatiivinen vaikutus lapsen aivotoiminnan kehitykselle. Etenkin keskushermostossa tapahtuu pysyviä muutoksia.

– Väkivallan kokeminen on niin voimakas tapahtuma, että se uhkaa lapsen olemassaoloa. Se on potentiaalinen uhka elämän loppumiselle, kertoo psykiatri **Jukka Mäkelä** Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta.

– Koettu väkivalta aktivoi stressihermoston, minkä tehtävänä on kerätä hirvittävä määrä voimavaroja selviytymiseen.

Tämä stressihermoston ”hälytysjärjestelmä” herää lapsilla tilanteissa, joissa he kokevat itsensä uhatuiksi. Jatkuvassa hälytystilassa oleminen aiheuttaa stressijärjestelmän jatkuvan valppaustilan sekä pahimmillaan koko järjestelmän ylikuormittumiseen ja herkkyyden katoamisen. Stressitasoa ei voi tämän jälkeen enää nostaa tai laskea normaaliin tapaan, ja aivotoiminnan kehittyminen häiriintyy.

– Jatkuva stressi on haitallisia aivoille, jopa myrkyllistä, sanoo Mäkelä.

– Kun stressiä on sopivassa määrin se ikään kuin muovaa aivoja, poistaa ja tekee tilaa jollekin uudelle. Kun stressitaso on pysyvästi korkealla, aivoissa alkaa tapahtua sellaisten toimintojen karsimista, joiden pitäisi saada vahvistusta.

Stressin ylikuormittaessa aivotoimintaa normaalien toiminnallisuuksien kehittyminen kuten esimerkiksi geenien uusiutuminen saattaa häiriintyä. Myös stressijärjestelmän herkkyyden katoaminen aiheuttaa monenlaisia ongelmia. Se esimerkiksi saa lapsen stressaantumaan helpommin ja toipumaan hitaammin. Myös fyysiset vaikutukset ovat suuret. Solujen elinvoimaisuus ja ominaisuudet voivat kärsiä merkittävästi.

– On näyttöä muun muassa solujen perimässä, että keskeisimmät solun uudistumista tukevat alueet – telomeerit – näyttävät lyhenevän lapsilla, jotka elävät väkivaltaisessa tai lasta laiminlyövässä ympäristössä.

– On myös arvioitu, että lyhyemmät telomeerit lyhentävät ihmisen ikää noin kymmenen vuotta, Mäkelä kertoo.

Myös aivokuvantamismenetelmän avulla on huomattu muutoksia aivotoiminnoissa. Tutkimuksien mukaan väkivaltaa kokeneiden lasten muistijärjestelmä on huomattavasti heikentynyt. Koettu väkivalta vaikuttaa myös siihen, miten aivot oppivat vastaanottamaan ympäriltä saatavaa informaatiota. Väkivaltaa kokeneilla lapsilla on havaittu älykkyydessä tilastollista heikkoutta.

Sosiaaliset ongelmat

Väkivaltaisessa ympäristössä elävien lasten sosiaaliset taidot ja tunne-elämän kehitys ovat koetuksella. Epävakaassa ympäristössä lapsi ei opi säätelemään tunteitaan tai kiintymään muihin ihmisiin normaalisti. Lapsen keskittyessä suojautumiseen, pelkoon ja vihaan hänelle ei jää aikaa myönteisten tunteiden kokemiselle tai niiden harjoittamiseen.

Tutkimukset ovat osoittaneet, että väkivaltaa kokeneiden lasten mantelitumake on pienentynyt, ja näin ollen tunteiden tunnistaminen vaikeutuu entisestään. Lapset myös herkistyvät nopeasti erilaisille ympäristön muutoksille ja esimerkiksi pienetkin ilmeen muutokset aikuisen kasvoilla saattavat aiheuttaa pelkoa.

– Lapsi saattaa tulkita neutraaleja ilmeitä vihamielisiksi, mikä tarkoittaa sitä, että hän elää enemmän pelottavien tunteiden maailmassa. Myös kyllästyneet sekä väsyneet ilmeet tarkoittavat lapselle vihaisuutta, sanoo Mäkelä.

– Lapsen on myös vaikeampi olla rennosti tekemisissä toisten kanssa ja olla hyväntahtoisesti sosiaalinen. Kanssakäyminen alkaa perustua pakottamiseen ja voimaan.

Vaikeudet heijastuvat myös koulunkäyntiin. On havaittu, että väkivaltaa kokeneilla kouluikäisillä lapsilla on ongelmia etenkin sosiaalisissa suhteissa, erilaisissa rutiineissa sekä pelisäännöissä pysymisessä. Koulussa tapahtunut impulsiivinen käytös saattaa asettaa lapsen epäsuosioon muiden lasten ja opettajien edessä.

– Lapsi saattaa yhtäkkiä käydä koulussa toisen kimppuun, kun on luullut näh-

> Kuva: Miisa Koivukangas

neensä toisen ihmisen katseessa uhkaa, Mäkelä arvioi.

– Kun lapsella on taipumus reagoida väkivaltaisesti, se voi johtaa sosiaaliseen syrjintään ja kiusaamiskierteisiin. Myös aikuiset saattavat suhtautua lapseen kuin hän olisi ”pahantahtoinen” tai ”outo”.

Pitkällä aikavälillä tunne-elämän ongelmilla sekä sosiaalisten taitojen puutteella on todettu olevan yhteys mielenterveys- ja päihdeongelmiin sekä rikollisuuteen.

Turvallisella aikuisella on väliä

Turvattomassa ympäristössä elävä lapsi voi saada tarvitsemansa turvan ja tuen keneltä tahansa tasapainoiselta aikuiselta. Tasapainoisena aikuisena voi toimia naapuri tai opettaja. Tämä tuki vahvistaa lapsen omia selviytymiskeinoja ja auttaa selviytymään stressaavista tilanteista nopeammin.

– Turvallinen aikuinen voi kompensoida väkivallan pelkoa. Jos kotona on väkivaltaa, niin on kriittistä, että on joku aikuinen, joka tuo systemaattisesti turvaa, sanoo Mäkelä.

– Lapsi ikään kuin ulkoistaa osan stressitoiminnoistaan aikuiselle. Ulkoistuksen avulla voimakkaillakaan stressitekijöillä ei ole niin suurta vaikutusta muistitoimintoihin ja solujen uusiutumiseen.

Eerika-tapauksilta voidaan välttyä

Uudessa lastensuojelulaissa korostetaan ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Sen avulla on tarkoitus edistää sekä turvata lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Vaikka laki on säädetty jo vuonna 2008, ja se on madaltanut lastensuojeluilmoituksen tekemistä, on viranomaisilla yhteistyön puutetta. Jukka Mäkelä nostaa esiin esimerkiksi Eerikan tapauksen, missä pitkään jatkunut perheväkivalta johti 8-vuotiaan lapsen kuolemaan. Eerikasta oli tehty useita lastensuojeluilmoituksia. Tapausta selvitettäessä kävi ilmi, että oikealla yhteistyöllä ja tarvittavilla kysymyksillä olisi kenties voitu estää Eerikan kuolema.
Tapauksessa oli nähtävissä terveydenhuollon jumittuminen omiin toimintatapoihin sekä tarvittavan ymmärryksen puute. Mäkelä pitää huomaamista ja yhteistyötä keskeisinä asioina lasten kokemaan väkivaltaan puuttumisen kannalta.

– Mikään yksittäinen kouluterveydenhoito, sosiaalityö tai poliisi ei pysty yksin tarttumaan tähän ilmiöön. Kyse on useammasta prosessista. Jos joku huomaa, että lapsessa on väkivallan merkkejä sielussa tai ruumiissa, silloin pitäisi löytää ne muut ihmiset, jotka voivat olla asiaa pohtimassa. Tapahtumaa ei tulisi katsoa vain terveydenhuollon tai rikosprosessin näkökulmasta. R

Teksti: ***Petri Salakka***
Vastaava työntekijä
Aggredi / HelsinkiMissio

Ei uhria ilman tekijää

Aggredi on vuodesta 2006 toiminut katuväkivallan tekijöihin keskittyvä, HelsinkiMission työmuoto, jonka kohderyhmä on kodin ulkopuolisiin väkivaltarikoksiin syyllistyneet tai väkivaltarikoksia suunnittelevat 18-39-vuotiaat.

Enemmistö Aggredin asiakkaista on uhreja. Yleensä uhritaustassa on perheväkivaltaa sen näkemisestä tai kohteena olemisesta, mutta se voi olla myös kouluväkivaltaa. Uhrikokemus, sen tuoma pelko ja avuttomuus on otettu haltuun siirtymällä tekijäksi.
Aggredin asiakkailla on hyvin vahva ajatus siitä, että väkivalta on selviytymiskeinona oman koskemattomuuden ja avuttomuuden turvaamiseksi ainoa ratkaisu. Uhrin ja tekijän raja on pieni - monesti sen ylittämiseen tarvitaan vain yksi väkivallanteko. Seuraukset valinnasta saattavat olla sitäkin pitkäkestoisemmat. Useat asiakkaistamme ovat sietäneet hyvinkin raakaa väkivaltaa historiassaan kokien, että siihen ei ole auttavasti puututtu.

Väkivallan tekijän identiteetti

Moni ei kuitenkaan ole ajatellut, että auttaessaan itseään siirtymällä tekijäksi hän astuu rajan yli, jolloin aiempi uhrin asema ja siihen kohdistuva empatia on menetetty. Ymmärryksen ja tarjolla olevan tuen tilalle tulee väkivallantekijän identiteetti sekä siihen automaattisesti kohdistuvat asenteet ja toimenpiteet. Tällainen siirtymä tekijäksi on uhrin kokemuksen pohjalta oikeutettua, jolloin tapa, jolla häneen suhtaudutaan tulee yllätyksenä ja tuntuu epäreilulta. Tämä ajaa häntä yhä syvemmälle maailmaan, jossa ainoina itseään palvelevina keinoina nähdään ratkaisut, joita muiden ei enää tarvitsekaan hyväksyä tai ymmärtää.

Suurin osa uhreista ei koskaan itse siirry tekijöiksi. Ne, jotka siirtyvät, tekevät valinnan usein tiedostamatta, että se tulee vaikuttamaan ja muokkaamaan omaa identiteettiä vielä vahvemmin kuin uhriuden kokemukset ovat tehneet. Käsittelemättömien uhrikokemusten lisäksi henkilö saa väkivallantekijän leiman, joka pahimmassa tapauksessa seuraa lopun elämää.

Aiemmin uhriasemassa ollut ja tekijäksi ryhtynyt ei koe, että yhteiskunta tarjoaisi apua. Päinvastoin, kokemus viranomaiskoneiston hallinnasta ja kontrollista palauttavat mieleen aikaisemmat avuttomuuden tunteet. Viranomaisia ja heidän palveluitaan aletaan pitää vihollisina. Väkivallantekijän identiteetistä tulee vallitseva, eikä heikkoutta tarvitse tai voi näyttää. Apua ei pyydetä, koska sitä ei ole ennenkään saatu. Näin väkivaltarikollisen identiteetti alkaa yhä enemmän muokkaamaan ihmisen käytöstä.

Miten rikollisidentiteetin vahvistuminen saadaan pysähtymään ja miten asiakkaan persoona voisi kiinnittyä johonkin muuhun kuin rikolliseen kulttuuriin? Ei takaisin uhriksi, vaan ehkä opiskelijaksi, perheenisäksi tai johonkin sellaiseen arvokontekstiin, johon väkivalta ei enää kuulu.

Tie ei ole helppo. Asiakas voi toki suhteellisen nopeastikin lopettaa väkivaltarikokset kiinnittyessään johonkin, jossa hän voi kokea olevansa jotain muutakin kuin väkivaltarikollinen. Haasteena on se, ettei ympäristö seuraa niin nopeasti perässä, vaan kantaa rikollisen identiteettiä asiakkaan puolesta hyvinkin pitkään. Virastoissa, joissa asiakkaan historia tulee esiin, saatetaan tapaamisen alkuun mainita, että täällä ei sitten käyttäydytä aggressiivisesti. Myöskään vankilanreissun CV:hen tekemä viiden vuoden aukko ei yleensä auta työmarkkinoilla.

Kannattaako enää ollenkaan…

Asioin kerran itse useita vuosia sitten Kelassa isyysloma-asioihin liittyen. Tuohduin tilanteessa käsittämättömästä byrokratiasta, melko vaikeaselkoisista lapuista ja viranomaisen hieman epäasiallisesta kohtelusta. Minuun suhtauduttiin kuitenkin asiallisesti ja myönnettiin, että järjestelmässä voisi olla parantamisen varaa. Tylyhköä asiakaspalvelua myös pahoiteltiin.

Tämä varmaan johtui siitä, että olin tilanteessa kutakuinkin asiallinen. Mutta osittain varmaan siksi, että minut nähtiin myös kouluttautuneena sosiaalialan ammattilaisena. Asiakkaillamme on toisin. Heidän tuohtumisensa samoista asioista tulkitaan eri tavoin, eikä se silloin enää johdu byrokratian koukeroiden epäselvyydestä tai työntekijän käyttäytymisestä. Se johtuu asiakkaan historiasta ja siitä, että he ovat väkivaltarikollisia, jotka oletetusti vihaavat viranomaisia ja käyttäytyvät aggressiivisesti.

Tämän sai kokea myös Aggredissa useamman vuoden töissä ollut kokemusasiantuntijamme **Valtsu**, joka on viettänyt vankiloissa yli seitsemän vuotta elämästään. Puolen vuoden harjoittelujakson jälkeen hänen piti käydä työkkärissä hoitamassa työkokeiluun liittyviä asioita. Virkailija otti hänet iloisen oloisesti vastaan ja kiitteli aktiivisuudesta. Istuttuaan alas ja avattuaan Valtsuun liittyvän tiedoston hänen ilmeensä muuttui. Hän tarkensi katseensa lähemmäs tietokoneen ruutua eikä enää hymyillyt. ”Tämä työllistyminen on kyllä hyvä juttu, mutta tuo sinun historiasi… kannattaakohan sinun ollenkaan…?”

Asia kuitenkin hoitui, eikä Valtsu jäänyt viranomaisen asennetta enempää pohtimaan. Ei, vaikka seuraavalla lounastauolla poliisit nappasivat hänet Sörnäisten ”Piritorilla” ryöstöstä epäiltynä. Valtsun katuhistoria ja tuntomerkkien sopivuus sai poliisin kiinniottamaan lounastauolla olevan työntekijämme.

Tämäkin asia selvisi parhain päin ja poliisit ymmärsivät virheensä sitä pahoitellen. Valtsulle nämä kohtaamiset olivat unohdettavissa olevia episodeja, mutta useimmille asiakkaillemme ne voivat olla ylitsepääsemättömiä. Kaikki eivät pysy yhtä vakaasti ja määrätietoisesti pyrkimyksissään. Joskus yritys kiinnittyä takaisin yhteiskunnan toimintoihin saa tämänkaltaisista kokemuksista kovan kolauksen. Tämä aiheuttaa edelleen katkeroitumista ja saa asiakkaan luovuttamaan: ”Pitäkää tunkkinne!”

Asiakkaan kohtaaminen

Olemme taipuvaisia uskomaan, että ihminen määrätyllä historialla käyttäytyy tietynlaisesti. Narkomaani on epäluotettava ja vankilassa istunut väkivaltarikollinen on vaarallinen ja todennäköisesti uusii rikoksensa. Aika usein haluamme lokeroida asiakkaat ja ilmiöt, jotta kykenisimme työskentelemään vaativissa asiakassuhteissa. Onko helpompaa kohdata asiakas, joka kuitenkin mokaa? Tällöin ammatillinen epäonnistuminen jää minimiin, koska prosessi oli jo alunperinkin tuhoon tuomittu.

Entä jos uskaltaisimme heittäytyä ”epäammattimaisesti” uskomaan asiakkaan tapaan määritellä itsensä, ongelmansa, tilanteensa ja tulevaisuuden haaveensa. Tällä tavoin asiakas kokisi, että hänet kohdataan ilman historiansa taakkaa. Asiakas saattaa yllättyä, koska hänet kerrankin kuullaan ja nähdään omana itsenään.

Työntekijäkin saattaa havaita jotain uutta. Väkivallantekijäkin on ihminen, joka kokee tarvetta jakaa maailmaansa aivan kuten kuka tahansa muu. Sukeltaminen tekijän sielunmaisemaan ja hänen elämäänsä liittyvien asioiden kuuleminen ja tekoihin johtaneiden syiden ymmärtäminen ei tarkoita väkivallan hyväksymistä, vaan ihmisen kohtaamista. Parhaassa tapauksessa tämä avaa asiakkaan maailmaa ja tietä prosessille, jota ei ohjaa entisyys.

Tekijääkin hoidettava

Yhteiskunnallisessa keskustelussa väkivallan uhreja hyödynnetään joskus omien poliittisten tarkoitusperien saavuttamiseksi. Uhrien oikeuksista puhuttaessa väkivallan tekijän rooliksi jää esimerkkinä toimiminen rangaistuksien ja pakkotoimenpiteiden riittämättömyydestä. Uhrien oikeuksien vahvistaminen ja heille suunnattujen hoidollisten palveluiden varmistaminen ja kehittäminen ovat erittäin tärkeitä, mutta se ei yksin riitä.
Ihannemaailmassa pelkästään poliittisesti korrektit palvelut kuten päihdehoito tai uhrityö vähentäisivät väkivaltaa. Näin ei kuitenkaan ole. Niin tärkeitä kun ne ovatkin, tekijöitä ei tule unohtaa. Heidänkin hoidolliset tarpeensa tulee huomioida. Mikäli lukija ei tavoita miksi väkivallantekijöitäkin pitäisi hoitaa, voidaan työskentely ajatella vaikka korjaavaksi, mutta ennen kaikkea ennalta ehkäiseväksi uhrityöksi.

Oman elämän kannalta on merkityksellistä olla sinut menneisyytensä, kokemustensa ja tekojensa kanssa. Tämä on iso tavoite, joka meillä kaikilla on elämän mittainen prosessi.

Niin uhrin kuin tekijänkin rooli on raskas kantaa. R

HelsinkiMission Aggredi arvioitiin lupaavaksi väkivallan ehkäisyn muodoksi

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos kertoi kesäkuussa julkaistussa vaikuttavuusarvioinnissaan HelsinkiMission vuonna 2006 aloittaman uuden Aggredi-työmuodon osoittautuneen lupaavaksi tavaksi ehkäistä väkivaltaa. Tavoitteena on vähentää 18–39-vuotiaiden katuväkivaltaan syyllistyneiden henkilöiden väkivaltarikosten uusimista.

Arvioinnissa tutkittiin, missä määrin ohjelma on onnistunut vähentämään väkivaltarikosten uusimista. Rikosten uusimista tarkasteltiin sekä Aggredin eri asiakasryhmissä että suhteessa iän, sukupuolen ja rikostaustan perusteella kaltaistettuun verrokkiryhmään.

Aggredin asiakkailla (n=97) on keskimäärin varsin raskas rikostausta. Ohjelman alkua edeltäneen kolmen vuoden aikana asiakkaille kertyi keskimäärin 21 tuomiota tai rangaistusmääräystä, väkivaltarikosten keskiarvon ollessa hieman alle neljä. Yli puolet (56 %) asiakkaista suoritti ehdotonta vankeusrangaistusta ohjelman aloitushetkellä.

Kun rikosten uusimista tarkasteltiin Aggredin asiakasryhmissä, havaittiin, että ohjelman onnistuneesti läpi käyneet henkilöt (n=24) uusivat väkivaltarikoksensa huomattavasti muita asiakasryhmiä harvemmin. Heistä 25 prosenttia tuomittiin uudesta väkivaltarikoksesta seuranta-aikana, kun vastaava osuus ohjelman keskeyttäneistä oli noin kaksi kolmasosaa. Tulokset antavat siten viitteitä siitä, että ohjelmaan kiinnittyneet henkilöt vähentävät väkivaltarikollisuuttaan.

Kun kaikkia Aggredi-ohjelman aloittaneita verrattiin kaltaistettuun vertailuryhmään, tilastollisesti merkitsevää eroa rikosten uusimisessa ei havaittu. Keskeisenä syynä tähän on se, että ohjelman keskeyttäneet muodostavat enemmistön tutkimusryhmästä, ja heidän uusintarikollisuutensa on korkealla tasolla.

Tutkimus löytyy OPTL:n kotisivuilta www.optula.om.fi

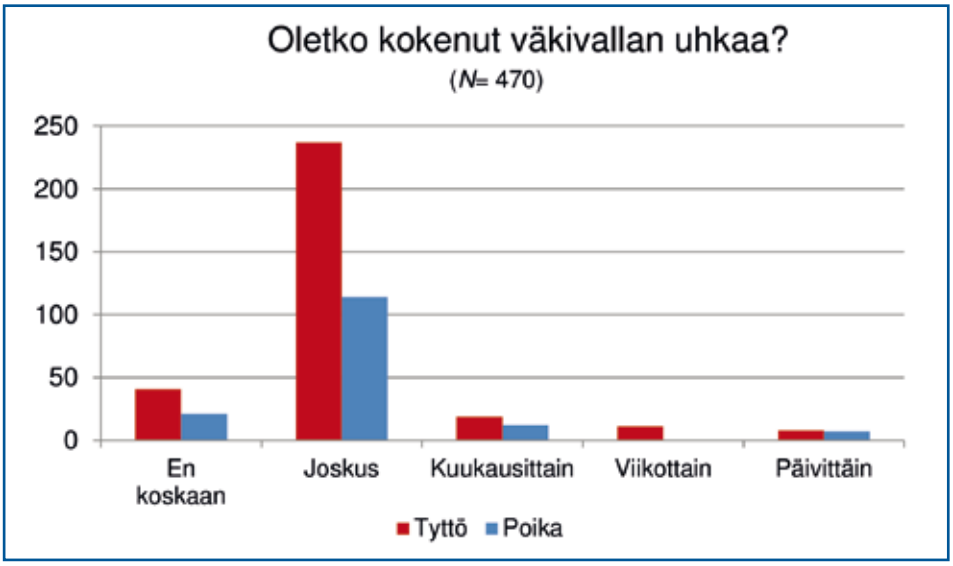
Nuori ei kerro kokemastaan väkivallasta

Teksti: *Nina Vaaranen-Valkonen*
projektisuunnittelija
RIKUn nuorten hanke

”Ainoastaan rikoksen uhri tietää miltä väkivalta tuntui, mitä ajatuksia, tunteita ja pelkoja se herätti sekä miten tapahtuma vaikutti arkeen, elämään tai toimintaan yleensä. Kukaan muu henkilö ei voi varmuudella tietää eikä toisaalta päättää, tarvitseeko rikoksen uhri apua.”

Nuorten tekemä ja kokema väkivalta on puhuttanut viime aikoina. Lehdet ja sosiaalinen media on kirjoittanut sensaatiohakuisesti väkivallasta, erityisesti katuväkivallasta. Yleisesti tiedetään, että nuoret kokevat väkivallan uhkaa ja väkivaltaa enemmän kuin aikuiset. Moni nuori ei kuitenkaan kerro kokemastaan ja joutuu käymään yksin läpi väkivallan aiheuttamia tunteita, ajatuksia ja muita seurauksia.

Rikosuhripäivystyksen nuorten hanke osallistui väkivaltakeskusteluun sosiaalisessa mediassa. RIKUn blogikirjoitus tavoitti viikossa yli 2 500 nuorta, ja verkkokyselyyn IRC-Galleriassa vastasi 470 nuorta. Vastanneista yli 60 prosenttia kuului ikäryhmään 16-25–vuotiaat, ja noin 70 prosenttia oli tyttöjä. Kyselyn jälkeiseen kommenttiosioon jätettiin yli 30 väkivaltaan liittyvää kommenttia.

> Taulukko 1. Oletko kokenut väkivallan uhkaa? RIKUn verkkokyselyn tuloksia (N= 470).

Suurin osa nuorista vastasi kokeneensa joskus väkivallan uhkaa tai väkivaltaa. Väkivallan tekijä oli nuorelle jollain tavalla tuttu henkilö yli 60 prosentissa vastauksia. Kysyttäessä missä koettu väkivalta oli tapahtunut, tytöt vastasivat kokeneensa eniten väkivallan uhkaa ja väkivaltaa vapaa-ajallaan. Pojat raportoivat kokeneensa väkivaltaa eniten koulumatkoilla ja/tai koulussa. Suurin osa nuorista oli kertonut koetusta väkivallasta vain ystävälleen.

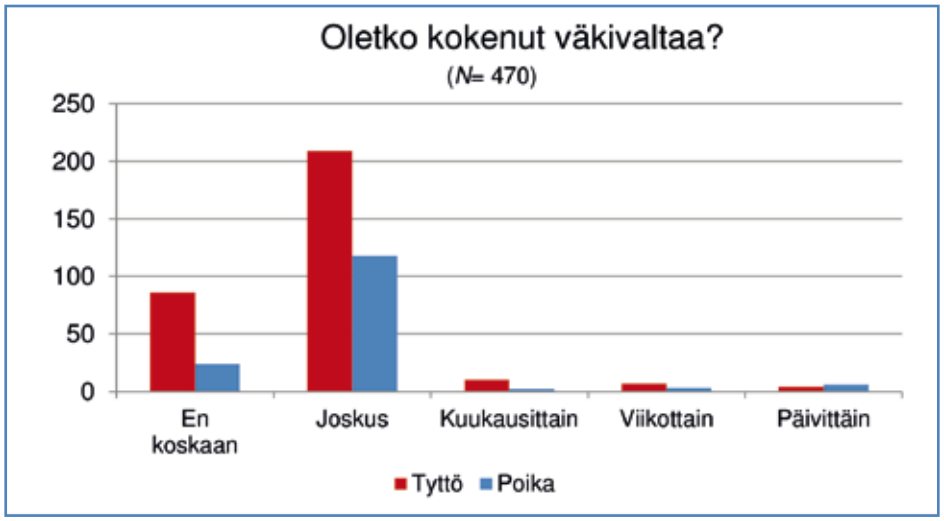
”Puolustuskyvyttömänä olin ja potkuja senkun sateli päähän ja kylkiin eikä ikänä loppunut, siltä tuntui.”

Väkivallan kohteeksi joutuminen on usein odottamatonta ja järkyttävää, ja tämän vuoksi uhrille tulee aina tarjota apua ja tukea tapahtuneen jälkeen. Poliisi kysyy yleensä rikosilmoitusta vastaanottaessa tai kuulusteluissa asianomistajalta eli rikoksen uhrilta suostumuksen yhteystietojen välittämisestä uhripalveluihin yhteydenottoa varten. Näin toimimalla poliisi varmistaa, että rikoksen uhrit saavat tukea ja apua sekä käytännön ohjeistusta mahdollisesti käynnistyvään rikosprosessiin.

Joskus käy kuitenkin niin, että syystä tai toisesta uhri ei ohjaudu palveluiden piiriin. Esimerkiksi katuväkivallan kohteeksi joutuneita nuoria miehiä hakeutuu ja myös ohjautuu uhripalveluihin huomattavasti vähemmän kuin naisia, vaikka heidän saamansa vammat ovat usein vakavia.

”Ampui pippurisuihketta kasvoille jonka jälkeen joku porukasta löi minua useasti naamaan… en ole tehnyt mitään ilmoitusta…”

RIKUn asiakaskunta on naispuolista, prosentuaalisesti suurimpana ryhmänä lähisuhdeväkivallan ja seksuaalisen väkivallan uhrit. Naisvaltaiseen asiakaskuntaan (80%) on monia eri syitä. Väkivalta ei kuitenkaan kokemuksena eroa siitä, onko sen kohteena nainen vai mies. Lyönnit ja potkut sattuvat yhtälailla niin naista kuin miestä, ja pelko voi lamaannuttaa ja teh-

> Taulukko 2. Oletko kokenut väkivaltaa? RIKUn verkkokyselyn tuloksia (N= 470).

dä puolustuskyvyttömäksi sukupuolesta, koosta ja vahvuudesta riippumatta. Lisäksi esimerkiksi päähän kohdistuneista iskuista voi aiheutua sukupuolesta riippumatta eriasteisia vammoja ja fyysisiä ja psyykkisiä oireita kuten esimerkiksi keskittymisvaikeuksia, ahdistusta ja masennusta sekä näkö- ja muistiongelmia.

”En saa nukuttua, en ole saanut syötyä. Kaikki pahat asiat vain pyörii mielessä…”

Ainoastaan rikoksen uhri tietää miltä väkivalta tuntui, mitä ajatuksia, tunteita ja pelkoja se herätti sekä miten tapahtuma vaikutti arkeen, elämään tai toimintaan yleensä. Kukaan muu henkilö ei voi varmuudella tietää eikä toisaalta päättää, tarvitseeko rikoksen uhri apua, tukea tai käytännön neuvoja. Tämän vuoksi rikoksen uhreja tulee ihonväristä, syntyperästä, kansallisesta tai etnisestä uskonnosta, vakaumuksesta, vammaisuudesta tai seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta ohjata järjestelmällisesti maksuttomiin uhripalveluihin.

Jutussa esiintyvät lainaukset ovat RIKUn nuorten hankkeen tavoittamien nuorten kertomaa kokemuksistaan. R

RIKUchat

- matalan kynnyksen uhripalvelu

RIKUchat on uusi matalan kynnyksen valtakunnallinen uhripalvelu. Se hyödyntää RIKUn valtakunnallista palvelupisteiden verkostoa, joka mahdollistaa myös saattaen ohjaamisen. RIKUchatissa asiakas saa kertoa ja puhua koetusta väkivallasta nimettömästi. Asiakas saa tilanteeseensa tukea, käytännön neuvoja ja tarvittaessa ohjauksen oman alueen palveluiden piiriin.

RIKUchat on tavoittanut lyhyessä ajassa määrällisesti paljon asiakkaita. Suurin osa asiakkaista on tarvinnut jatko-ohjausta niin RIKUn palvelupisteisiin kuin myös muualle esimerkiksi terveyspalveluihin ja poliisille.

Rikosuhripäivystyksen nuorten hanke kehittää rikosuhripalveluja nuorille. Uusia toimintamalleja ja matalan kynnyksen palveluita luomalla voidaan vähentää inhimillistä kärsimystä ja estää nuoria rikoksen uhreja jäämästä avun ja tuen ulkopuolelle.

”Kiitoksia vielä kerran avusta. Otan uudestaan yhteyttä jos ei lähde asiat rullaantumaan”

Milloin koulu-kiusaamisesta tulee rikos?

> Yhdenkään lapsen ei tulisi koskaan joutua kärsimään kiusaamisesta

Teksti ja kuvat: *Minna Korva-Perämäki*

Koulukiusaamisesta puhutaan joka päivä mediassa ja erilaisilla keskustelufoorumeilla. Koulukiusaamista on tutkittu ja sen ennaltaehkäisemiseksi on laadittu erilaisia toimintamalleja kouluihin ja perustettu useita erilaisia järjestöjä, mutta kaikesta huolimatta koulukiusaaminen jatkuu ja joissakin tapauksissa jopa raaistuu. Miten koulukiusaamiseen tulisi rikosoikeudellisesti suhtautua, ja milloin siinä täyttyvät rikoksen tunnusmerkistöt?

Helsingin poliisilaitoksen Ennalta estävän toiminnon ylikonstaapeli **Jari Salmi** sanoo, että kiusaamiseen tulee puuttua heti, eikä kiusaamisen kestoa tulisi koskaan pitkittää.
– Pitkittynyt selvittely voi olla rankka kokemus kiusatulle, mutta myös kiusaajalle ja molempien nuorten vanhemmille. Koulukiusaamistapauksien tullessa ilmi on tärkeintä edetä koulun omien toimintasuunnitelmien mukaisesti ja kutsua poliisi tilanteeseen mukaan silloin, kun sitä ei kyetä syystä tai toisesta koulun sisäisesti ratkaisemaan. Poliisiasia kiusaamisesta tulee silloin, jos peruskouluikäisen huoltajat tekevät tutkintapyynnön poliisille. Pääasia aina on, että tapahtumiin puututaan ajoissa ja kiusaaminen lopetetaan heti, Salmi painottaa.

– Rikoksena koulukiusaaminen on kombinaatio lukuisia eri rikoksia, joista yksi on laiton uhkaaminen. Uhkaamista ei ole niinkään määritelty tiettyihin raameihin laissa, vaan se on jokaisen yksilöllinen tunne siitä, milloin tuntee tilanteen uhkaavaksi. Yhtenä esimerkkinä tekijä voi esimerkiksi verhota sanomaansa uhkausta "läpäksi" tai "ettei moista olisi toteuttanut". Rikollinen teko on kuitenkin jo siinä vaiheessa tapahtunut, kun uhri on kokenut tekijän toiminnan ja sanomisen uhkaavaksi. Tällöin yksi rikoksen tunnusmerkistö on täyttynyt, Salmi painottaa.

Salmi kertoo, että muita koulukiusaamiseen liittyviä rikoksia ovat muut muassa kunnianloukkaus eri muodossa ja yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen. Kouluissa esille nousevat etupäässä oppilaiden keskinäiset nimittelyt, huutelut, selän takana puhumiset ja perättömien juorujen levittämiset.
– Koska kiusaamistilanteisiin liittyy yleensä aina monia tekijöitä, tilanteiden ratkaiseminen käy monen toimijan kesken liian haasteellisiksi, sillä koulukiusaaminen jatkuu usein vapaa-ajalla tekstiviestein, sähköpostein ja Facebookin kautta. Tässä vaiheessa täytyy myös todeta, että vaikka alle 15-vuotias ei voikaan saada rangaistusta rikoksen tekemisestä, hän on silti korvausvelvollinen aiheuttamastaan vahingosta. Alle 15-vuotiaiden vahingonkorvauksia voidaan sovitella ja viime kädessä asianomistaja voi viedä vahingonkorvauksen siviilikanteella oikeuteen myös silloin, kun kyseessä on alle 15-vuotias, Salmi selventää.

Koulu ja sovittelu

Ylikonstaapeli Salmi kertoo, että oleellisinta kiusaamistapauksissa on se, että ne tulevat aikuisten tietoon heti, ja jokainen vanhempi suhtautuu omaan lapseensa objektiivisesti.
– Kiusaamistapauksissa täytyy huomioida myös se, että kiusaajan kumppanina toimii silloin, jos kiusaamisesta tietää. Kiusaajan kaveri on aina rikoskumppani, mikäli on jollakin aktiivisella tavalla mukana. Avunantajana voidaan pitää silloin, jos esimerkiksi henkilö pitää vahtia luokan ovella tai kuljettaa kiusaajan vaikkapa mopolla tekopaikalle. Yllyttäjä saa rikollisen päätöksen toisessa aikaan silloin, kun yllyttää esimerkiksi toisen kostamaan puolestaan. Yllyttäjä on tekijän kanssa yhtä syyllinen tekoon, vaikka ei olisi tekohetkellä ollut edes paikalla. He, jotka näkevät kiusaamistapahtumat, ovat todistajia. Esitutkinnassa ja tuomioistuimessa kuultavalla todistajalla on aina totuusvelvollisuus, eli todistajan on kerrottava kaikki, mitä käsiteltävästä asiasta tietää. Periaatetta voidaan koulussa soveltaa kasvatuksellisessa mielessä myös alle 15-vuotiaisiin, Salmi painottaa.
Salmi sanoo, että kiusaamistilanteet ratkaistaan yleensä koulun sisäisesti, mikäli "kiusaamisfoorumi" on koulu tai seuraamukset ilmenevät siellä. Vanhempien vastuulla on toki selvittää vapaa-ajalla tapahtuvat kiusaamistilanteet, mutta ne juontavat juurensa yleensä koulukiusaamisesta. Joskus tilanne menee niin vaikeaksi, että mukaan täytyy ottaa ulkopuolinen sovittelija.
– Sovittelujen tavoitteena on saada aikaan tilanne, jossa sopimaton käytös loppuu, ja tilanne saadaan selvitettyä kokonaan. Mikäli kiusaaminen jatkuu keskusteluista ja sopimuksista huolimatta, peruskouluikäisellä on mahdollisuus tehdä vanhempiensa kanssa asiasta tutkintapyyntö, kertoo Salmi sovittelusta.

Asianomistajarikoksia voidaan sovitella.
– Tekijä- ja uhripuoli voivat vapaasti sopia keskenään pienistä rikoksia eli asianomistajarikoksia. Tiedän, että jotkut oppilaitosten kuraattorit ovat sovitelleet osapuolten välisiä kiusaamisia ja laatineet kirjallisen sovittelusopimuksen, jonka asianosaiset ovat allekirjoituksillaan sitoutuneet noudattamaan.

Lähipoliisin toiminta kouluissa

Salmi kertoo, että joitakin koulukiusaamistapauksia on käsitelty käräjäoikeudessa viime vuosien aikana.
– Tuomioistuimet ovat tuominneet 15 vuotta täyttäneitä "koulukiusaajia" sakkoihin. Tuomio ei ole tullut kuitenkaan kiusaamisesta vaan muun muassa näpistyksistä, vahingon teoista, laittomista uhkaamisista, kunnian loukkaamisista, kotirauhan häirinnästä, lievistä pahoinpitelyistä ja yksityiselämää loukkaavan

tiedon levittämisestä. Lisäksi oikeus on määrännyt tekijöiden maksamaan yhteisvastuulla (jos teossa useita) vahingonkorvausta uhrille muun muassa kivusta ja särystä, hävinneistä/turmeltuneista tavaroista sekä jatko-opintomahdollisuuden menettämisestä. Jatko-opintomahdollisuuden menettämistapaus koski tilannetta, missä kolme henkilöä kiusasi yläasteella yhtä henkilöä, ja kiusaamisen seurauksena uhrin keskiarvo ei yltänyt lukioon pääsyyn, hän selventää.

Salmi kertoo, että Helsingin poliisilaitoksen ennalta estävän toiminnan kolme keskeistä osa-aluetta ovat alueellinen ongelman ratkaisu, nettipoliisitoiminta ja moniammatillinen viranomaistoiminta.

– Lähipoliisitoiminta on poliisin, sidosryhmien ja kansalaisten yhteistyötä turvallisuuden luomiseksi ja ylläpitämiseksi. Lähipoliisit työskentelevät osana ennalta estävää toimintalinjaa, ja meidän tehtäviimme kuuluu muun muassa rikosten, kuten koulukiusaamisen, ennaltaehkäisy sekä alueen turvallisuuden ja järjestyksen parantaminen, hän kuvailee.

Salmi jatkaa, että lähipoliisien yhteistyö koulujen kanssa lisää turvallisuutta ja edesauttaa oireilevan nuoren elämäntilanteen selvittämistä.

– Poliisi voi antaa myös tarvittaessa kohdennettua informaatiota oikeuskasvatuksesta vakavasti oireilevalle luokalle tai ryhmälle. Oppilaitoksen pyynnöstä ratkomme yhteistyössä koulun henkilökunnan kanssa yksittäisiä kiusaamistapauksia, Salmi tiivistää. R

Motoristit koulukiusaamista vastaan

Koulukiusaamisesta puhutaan niin paljon, että motoristit Ari ”Santis” Santaharju ja Jorma ”Jompe” Vuopio aloittivat Motoristit koulukiusaamista vastaan -kampanjan elokuussa 2013. Motoristit ovat vierailleet jo kymmenillä kouluilla ja talvitauon jälkeen MKKV käynnistää uuden toimintakauden. MKKV:n suojelijana toimii opetusministeri Krista Kiuru.

> Motoristit koulukiusaamista vastaan ry:n vetäjät Ari ”Santis” Santaharju ja Jorma ”Jompe” Vuopio suunnittelemassa kouluvierailua Pälkäneelle.

Motoristi **Jorma Vuopio** kertoo, että heidän toimintansa on lähtenyt erinomaisesti käyntiin ja uusia motoristeja liittyy jatkuvasti toimintaan mukaan.

– Käytännössä pyrimme vierailemaan kaikissa kouluissa, mihin meidät kutsutaan. Teemme vierailuita sekä alakoulun että yläkoulun puolelle, mutta suunnittelemme niihin toki hieman erilaisen sisällön. Tähän mennessä toteutuneet vierailut ovat palautteen mukaan tuottaneet tulosta, ja olemme jättäneet myös joillekin kouluille MKKV-postilaatikon, minkä tarkoituksena on madaltaa kynnystä kertoa kiusaamisesta eteenpäin, hän kuvailee.

Vuopio sanoo olevansa hyvin tyytyväinen siihen, että heidän ruohonjuuritason toimintansa on huomioitu myös eduskunnassa, sillä heidät kutsuttiin viime lokakuussa ottamaan osaa eduskunnan Hyvä Koulu -työryhmän työpajaan.

– On hienoa, että koulukiusaamisesta on alettu puhumaan vakavasti ja sen eteen pyritään tekemään töitä monipuolisesti. Meidän tehtävänä on kuitenkin ensisijaisesti vierailla eri kouluissa ja kertoa lapsille ja nuorille selkeästi, että motoristitkaan eivät kiusaa.

Vuopio sanoo, että MKKV:n toiminta on kasvanut niin huimaa vauhtia, että sen ry:ksi perustaminen tuli ajankohtaiseksi 14.10.2014.

– Meillä on tällä hetkellä noin 4500 jäsentä Facebookissa ja lisää tulee jatkuvasti. Etsimme myös aktiivisia motoristeja ympäri Suomen, jotka voivat auttaa esijärjestämään tapahtumia eri kouluissa. Facebookista toiminnastamme löytyy lisää tietoa sekä jo tehdyistä että ensi keväälle suunnitelluista kouluvierailuista. Kevään 2015 ensimmäinen vierailu kohdistuu toukokuussa Tornioon, mistä toiminta jatkuu ympäri Suomea. Toivotan kaikki motoristit tervetulleeksi toimintaan mukaan, jotta saisimme koulukiusaamisen loppumaan, hän lisää lopuksi. R

Teksti: Minna Korva-Perämäki
Kuvat: Motoristit koulukiusaamista vastaan ry

> Motoristit kertomassa alakouluikäisille koulukiusaamisesta ja sen ehkäisemisestä.

Teksti: *Annukka Timonen*
Kuva: *Iina Vaaranen*

Hyväksikäytetyt nuoret

Suomessa alaikäiset saavat toistuvasti aikuisilta ehdotuksia erilaisiin seksuaalisiin kanssakäymisiin. Etenkin uudet sosiaalisen median viestintäpalvelut ovat helpottaneet yhteydenottoa nuoriin ja mahdollistaneet monenlaisen hyväksikäytön.

Yle:n MOT-ohjelmassa selvitettiin elokuussa lapsiin kohdistuvaa verkkorikollisuutta. Ohjelman mukaan lähes puolet hyväksikäytöistä tapahtuu verkon kautta. Erilaisten viestien, kuvien ja jopa web-kameran kautta verkossa tapahtuneissa hyväksikäyttötapauksissa tekijät vaihtelevat ”satunnaisista hyväksikäyttäjistä” systemaattisesti nuoria etsiviin tekijöihin. MOT kertoo, että julkisten käräjäoikeuden selosteiden mukaan noin 50 prosenttia verkossa tapahtuvista yhteydenotoista on johtanut seksiin.

Nuorten Exitin toiminnanjohtajan **Tanja Auvisen** mukaan nuorten ajautumisessa vastikkeellisen seksin myyntiin voi olla monta syytä. Nuori voi tarvita rahaa, päihteitä tai tavaroita. Nuori voi myös kokeilla omaa seksuaalisuuttaan, rajojaan, tai nuori kaipaa aikuisen antamaa arvostusta. Taustalla voi olla myös lapsena koettua seksuaalista kaltoinkohtelua tai muuta pahoinpitelyä.

— Yleensä taustalla on kuitenkin ainakin se, että nuori jollain tavalla kaipaa hyväksyntää aikuiselta, sanoo Tanja Auvinen.

— On myös nuoria, jotka kokevat olevansa ”seurustelusuhteessa” selvästi vanhemman ihmisen kanssa ja suhteeseen liittyy myös vastikkeet. Nuori voi kokea olevansa ”rakastunut”, mutta kyseessä on selvästi hyväksikäyttö, Auvinen jatkaa.

Auvinen nostaa esille myös viestintäteknologian tuomat uudet mahdollisuudet.

— Meitä mietityttää erilaiset mobiilisovellukset, joissa tuntemattomiin ihmisiin voi olla yhteydessä yksityisesti toisin kuin keskusteluryhmässä, jossa viestit näkyvät kaikille.

— Internetissä nuoriin rakennetaan pikkuhiljaa luottamussuhde, kunnes nuori saadaan psykologiseen koukkuun. Luottamuksen rakentaminen saattaa lähteä esimerkiksi kuvan kommentoimisesta, sanoo Auvinen.

Hento nuoruus altistaa teolle

Herkässä kehitysvaiheessa olevia nuoria on helpompi manipuloida tai houkutella erilaisiin seksuaalisiin tekoihin kuten esimerkiksi web-kameran kautta tapahtuvaan seksiin. Nuori ei välttämättä pysty itse täysin ymmärtämään tapahtunutta ja saattaa jopa kuvitella käyttävänsä tekijää hyväkseen saadessaan rahaa tai majapaikan. Nuori voidaan myös ostaa arvostuksella. Seksiä myyvä nuori voi kokea olevansa "edes silloin" arvokas.

— Nuoruus on herkkää aikaa, jolloin ihminen on alttiimpi manipulaatiolle ja houkuttelulle. Toisaalta nuoret itse haluavat rikkoa rajoja ja ovat impulsiivisia, sanoo Auvinen.

Ruotsalainen tutkija **Gisela Prieben** on osoittanut, että nuoret jotka myyvät seksiä kaipaavat usein aikuisen hyväksyntää. Priebenin mukaan hyväksynnän hakeminen altistaa nuoria entisestään manipuloinnille ja mahdolliselle hyväksikäytölle. Usein nuori ymmärtää teon ja sen seuraukset vasta liian myöhään. Tämä saattaa suistaa nuoren syvemmälle seksuaalisten palveluiden myyntiin, tai nuori saattaa radikalisoitua. Nuori ei välttämättä ymmärrä, ettei kaikkeen ehdotettuun tarvitse suostua, ja hän ei välttämättä osaa tai uskalla kieltäytyä. Aikuinen pystyy vaivattomasti painostamaan nuoren tekoihin, joihin hän ei muuten suostuisi.

Seksin ostaminen helppous

Seksin ostamista tapahtuu niin julkisilla paikoilla kuin netissäkin. Nuoret saattavat myös tarjota verkossa "palveluitaan", ja esimerkiksi nuoret tytöt ovat valmiita "vilauttamaan" rintojaan tupakan tai alkoholin toivossa. Nuoria voidaan myös pikkuhiljaa houkutella erilaisiin tekoihin.
— Netissä aikuiset ottavat kontaktin nuoriin ja voivat kysyä suoraan tai hiljalleen tehdä tuttavuutta ja lopulta tavata nuoren. Yhteen nettitapaukseen voi liittyä monenlaista laissa kriminalisoitua, esimerkiksi houkuttelua, seksuaalista hyväksikäyttöä ja seksin ostoa alaikäiseltä, sanoo Auvinen.

Useassa median nostamassa jutussa käy ilmi, että tekijät tietävät tekevänsä rikoksen. Seksinostaminen alaikäiseltä tai tekoon houkutteleminen ei tunnu kuitenkaan pelottavan tekijöitä. Suomen alhaiset tuomiot ovat houkuttaneet myös ihmiskauppiaita. Yhtenä Suomessa julkisuuteen tulleessa tapauksessa romanialaista tyttöä oli myyty useammalle miehelle.

— Seksin osto alaikäiseltä on vakava rikos. Ääripää oikeustapauksissa lienee 16-vuotias romanialainen ihmiskaupan uhri, jota hyväksikäytettiin prostituutiossa kuukausien ajan Helsingissä.

Ennalta ehkäisevä Exit-hanke

Suomessa alaikäisten seksinmyynti-ilmiöstä ei ole tehty akateemista tutkimusta. Auvisen mukaan kouluterveyskyselyt kertovat, että noin 2–9 prosenttia eri-ikäisistä nuorista on joutunut seksinostoyrityksen kohteeksi. Varmaa tietoa siitä, kuinka moni lopulta myy seksiä, ei vielä ole.
— Tämä on uusi aihe ammattitasolla. Meillä ei ole vielä tutkimuksia, voimme vain tehdä päätelmiä oikeuspöytäkirjojen ja kansainvälisten tapauksien pohjalta, sanoo Auvinen.
Nuorten Exitissä pyritään ennalta ehkäisemään nuoriin kohdistuvia seksuaalisia kaltoinkohteluita. Nuorille jaetaan tietoa vastikkeellisesta seksistä ja sen seurauksista. Nuorille pyritään kertomaan myös heidän oikeuksistaan, laista ja heitä neuvotaan muun muassa chat-palvelun kautta.

— Tämä on ollut sokeapiste Suomessa. Meillä ei ole aiemmin tunnistettu tätä ilmiötä, edes poliittisella tasolla, Auvinen kertoo. R

VAASASSA SEKSUAALITEEMAPÄIVIÄ 9-LUOKKALAISILLE

RIKUn Vaasan palvelupiste on ollut mukana, kun Vaasassa on järjestetty jo muutaman vuoden ajan seksuaaliterveysaiheisia iltapäiviä 9-luokkalaisille oppilaille. Iltapäivien tavoitteena on ollut lisätä nuorten tietämystä seksuaaliasioista ja heidän omista oikeuksistaan niihin liittyen.

Moniammatilllisen työryhmän kesken on jaettu aiheet, joista kukin taho on toteuttanut 20 minuutin tietoiskun oppilaille. Työryhmään kuuluu nuorisoaseman psykologeja, kaupungin terveydenedistamisyksikössä työskentelevät lääkäri ja kätilö-seksuaalineuvoja, kunkin koulun terveydenhoitaja sekä Rikosuhripäivystyksen toiminnanohjaaja. Toteutus on tehty yhteistyössä koulujen kanssa yksilöllisesti kunkin yläasteen aikataulut ja toiveet huomioiden. Oppilaat opettajineen ovat kiertäneet luokittain eri aihealueista kertovia pisteitä.

Rikosuhripäivystyksen aiheena teemapäivillä on ollut seksuaalinen häirintä ja väkivalta sekä seksuaalioikeudet. Muina aiheina on käsitelty ehkäisyä, seksuaalista kehitystä ja moninaisuutta sekä mm. minäkuvaa ja mediaa.

Kouluilta saatu palaute on ollut positiivista, ja sekä oppilaat että koulun henkilökunta ovat pitäneet teemailtapäiviä tarpeellisina. Oppilaat ovat saaneet orientoitua tapahtumaan etukäteen tekemällä nimettömänä kysymyksiä arkaluontoisista aiheista. Luennoitsijat ovat vastanneet aihepiirinsä kysymyksiin päivän lomassa.

Seksuaalista väkivaltaa ja häirintää koskevat kysymykset ovat usein sivunneet rajoja, esimerkiksi millaiset asiat ovat seksuaalista häirintää tai hyväksikäyttöä sekä millaisia rangaistuksia tällaisista teoista voi saada.
Nuorille voi tulla yllätyksenä, että toisten kuvien levittäminen kavereiden kesken tai internetissä ei ole sallittua ilman kuvan kohteen lupaa. Esimerkkinä luennossa on käytetty tilannetta, jossa entisen seurustelukumppanin hallussa on vähäpukeisia kuvia itsestä, ja niiden jakamisella tai julkaisulla kiristetään. Nuoren on tärkeää tietää, että hänellä on oikeus päättää hänestä otetuista kuvista ja tehdä rikosilmoitus tällaisessa tilanteessa.

Terhi Laitala
toiminnanohjaaja
RIKUn Vaasan palvelupiste

Väkivalta perheessä - vaiettu salaisuus

Lapsi tai nuori kertoo perheväkivallasta harvoin avoimesti tai spontaanisti. Yleensä vanhempien välinen tai itseen kohdistuva väkivalta hävettää ja lapsi voi vähätellä tapahtunutta. Väkivaltaa perheessään todistanut tai sen kohteeksi joutunut lapsi usein yrittää kertoa tapahtuneesta, ”Äiti tai isä vähä hermostu”, ”Sen pinna palo” tai käyttäytyy tavalla, joka viestii ongelmista.

Valitettavan usein väkivalta ilmaistaan epäsuorasti ja kaikilla muilla tavoin paitsi kertomalla siitä suoraan. Lapsen tai nuoren aggressiivinen oireilu tai huono käytös johtaa harvoin siihen, että aikuinen pysähtyy ja kysyy lempeästi mahdollisista ongelmista tai vaikeuksista. Näin ollen väkivaltaan liittyvät ongelmat tulevat esiin liian myöhään ja usein vasta sitten kun tilanne on jo vakava.

Miksi äiti tai isä satuttaa?

Ihmisillä on luontainen tarve etsiä selitystä tapahtuneelle. Väkivallan kohteeksi joutuneet lapset ja nuoret joutuvat kysymään itseltään, miksi oma vanhempi satuttaa? Lapsi haluaa ajatella vanhemmistaan yleensä hyvää ja äidin tai isän väkivaltaista käyttäytymisestä selitetään ulkoisilla tekijöillä kuten esimerkiksi vanhemman päihteiden käytöllä, rahavaikeuksilla tai työttömyydellä.

Väkivaltaa kokenut tai nähnyt lapsi ja nuori etsii usein syitä myös itsestään. Mielikuvat tapahtuneesta voivat hiljalleen vääristyä ja ajatukset muuttua syyttäviksi: ”Mä tein jotain väärin”, ”Olen paha ja ilkeä”, ”Ne inhoo mua” tai ”Olen tyhmä ja ansaitsin tän”. Syyttävät ajatukset voimistavat lapsen ja nuoren tunnetta ja kokemusta siitä, että väkivalta oli itse aiheutettua. Koettu väkivalta hävettää ja asia yritetään yleensä vain unohtaa.

Työkaluja väkivallasta kysymiseen

Väkivalta perheessä on vaiettu ja vaikea aihe, joka sivuutetaan helposti. Lapsilla ja nuorilla on uskomaton kyky selviytyä äärimmäisistäkin teoista, eikä koetusta väkivallasta kerrota usein kuin ainoastaan parhaalle ystävälle.

Lasten, nuorten ja perheiden parissa toimivilla ammattilaisilla on käytössään virallisia lomakkeita, jotka helpottavat väkivallasta kysymistä. Lomakkeista ja ohjeista huolimatta aiheen esiin nostamista arastellaan, etenkin jos väkivallasta ei olla täysin varmoja. Väkivallasta ei vain kysytä, vaikka tiedetään, että uhrit kertovat harvoin siitä kysymättä.

Mitä sitten tehdä, jos herää huoli lapsen tai nuoren tilanteesta ja jos väkivallasta kysyminen tuntuu vaikealta? Lomakkeiden käyttö ei aina tunnu lasten ja nuorten kanssa luontevalta. Näissä tilanteissa aihetta voi lähestyä ensin esimerkiksi tunteista kysymällä: ”Käyttäytyykö vanhempasi joskus niin, että pelkäät häntä/heitä?” tai ”Pelottaako sinua joskus kun äiti/isä hermostuu?”.

Väkivaltaa perheessään todistaneen tai kokeneen lapsen ja nuoren on usein helpompi puhua omista tunteistaan kuin kertoa vanhempiensa väkivaltaisesta käyttäytymisestä. Lapset tietävät usein jollain tasolla ja nuoret selkeämmin, että vanhemman väkivaltainen käyttäytyminen on väärin ja hävettävää.

Tämän vuoksi epäsuoriin ilmauksiin ”Äidiltä/isältä palo pinna” tai ”Se vaan hermostu” tulee aina pysähtyä ja pyytää tarkennusta. Kysymykset ”Haluatko kertoa mitä yleensä tapahtuu kun äiti tai isä hermostuu?” tai ”Miten isä tai äiti sitten tekee kun pinna palaa?” antavat lapselle mahdollisuuden kertoa väkivallasta.

Puuttumattomuuskin on valinta!

Väkivallasta tulee kysyä rutiininomaisesti, sillä lapsiperheessä väkivalta on aina lastensuojeluasia. Vanhemmille oman väkivaltaisen käyttäytymisen myöntäminen tai satuttavan parisuhteen päättäminen on usein vaikeaa ja vaatii aikaa.

Lapsen ja nuoren kannalta muutokset tapahtuvat usein liian hitaasti, etenkin tilanteissa missä perhe ei saa ulkopuolista apua ja tukea. Lapsen ja nuoren normaalin kehityksen ja terveyden kannalta väkivalta perheessä vaatii aina toimenpiteitä. Vaikka lastensuojeluilmoituksen tekeminen ei välttämättä tunnu auttamiselta, niin ilman sitä viranomaisten on mahdoton puuttua perheen ongelmiin.

Väkivaltaa kokenutta tai perheessään toistuvasti todistanutta lasta ja nuorta tulee auttaa. Toivonkin kaikille aikuisille ja ammattilaisille lisää rohkeutta väkivallasta kysymiseen ja lempeää vastuullisuutta. Lastensuojeluilmoitus tulee aina tehdä tilanteissa, missä epäilee tai saa tietää lapsen tai nuoren joutuneen perheväkivallan uhriksi. Huonosta maineestaan huolimatta on tärkeä muistaa, että lastensuojelun tavoitteena on turvata ja edistää alaikäisten normaalia kehitystä ja elämää. Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen ja väkivallattomaan lapsuuteen ja nuoruuteen. R

Nina Vaaranen-Valkonen
projektisuunnittelija
RIKUn nuorten hanke

> Aino Tuomainen toimii Amigo-mentorina

Teksti: Anu Rantanen ja Joonas Peltonen

Vapaaehtoiset aikuiset nuorten tukena

Helsingin Diakonissalaitos etsii ja valmentaa vapaaehtoisia aikuisia toimimaan nuorten Amigo-mentoreina vuoden ajan.

Aino Tuomainen on Amigo-mentori. Aino on 27-vuotias muusikko, joka opiskelee sosionomiksi Metropolian ammattikorkeakoulussa. Hän kuuli Amigosta ystävänsä kautta ja päätti lähteä mukaan. Helsingin Diakonissalaitos valmentaa vapaaehtoisia aikuisia toimimaan 16–29-vuotiaiden, eri syistä aikuisen tuesta hyötyvien nuorten henkilökohtaisina mentoreina.

”Mentorin kanssa nuoren on mahdollista keskustella häntä itseään kiinnostavista asioista: koulutuksesta, eri ammateista, harrastuksista ja ystävistä - tai mistä tahansa, mikä mietityttää. Tärkeintä on kuitenkin viettää mukavaa aikaa yhdessä,” sanoo Aino, joka on aloittanut mentoroinnin oman nuorensa kanssa noin puoli vuotta sitten.

Nuoret ohjautuvat toimintaan yleensä jonkin lähettävän tahon kautta, esimerkiksi Helsingin Diakonissalaitoksen Vamos-palveluista, sosiaalityöntekijän tai lukuisten muiden lähettävien tahojen kautta. Vuonna 2010 Raha-automaattiyhdistyksen tuella käynnistynyt ja tuloksiltaan vaikuttava Amigo mentorointitoiminta on yksi Helsingin Diakonissalaitoksella kehitetyistä kansalaistoiminnan malleista.

Mentori on turvallinen ihminen

Toimintaan mukaan lähtevät vapaaehtoiset aikuiset haastatellaan ja heille järjestetään yhden iltapäivän pituinen valmennus. Amigon työntekijät **Joonas Peltonen** ja **Anu Rantanen** ovat alussa saattamassa nuoren ja mentorin yhteen. Alkumetreillä sovitaan myös pienistä toiveista ja tavoitteista mentorivuodelle. Tämän jälkeen nuori ja mentori tapaavat keskenään vapaamuotoisesti, mutta työntekijöiden tuki säilyy tarvittaessa koko vuoden ajan.

Tapaamisia on 1-3 kertaa kuukaudessa, riippuen mentorin ja nuoren toiveista. Amigon työntekijät ovat säännöllisesti nuoriin ja mentoreihin yhteydessä. Lisäksi kaikille mukana oleville nuorille ja mentoreille järjestetään muutaman kerran vuodessa yhteistä maksutonta toimintaa. Viimeksi on yhdessä käyty vierailulla Helsingin Observatoriossa ja sitä ennen järjestettiin yhteinen mindfulness-iltapäivä nuorille ja heidän mentoreilleen.

”Toiminta on vapaaehtoista ja maksutonta kaikille osapuolille. Nuoria motivoi se, että Amigo-mentori on aikuinen, joka on nuorta varten, joka kuuntelee ja jonka kanssa voi tehdä mukavia asioita, käydä vaikka leffassa tai pelata sulkapalloa. Mentori on turvallinen ihminen, joka auttaa

nuorta tasa-arvoisessa ja kunnioittavassa vuorovaikutuksessa löytämään omat voimavaransa ja oman polkunsa elämässä. Mentorointisuhteet ovat tavoitteellisia ja kestävät noin vuoden, mutta osapuolet voivat halutessaan jatkaa yhteydenpitoa pidempäänkin", kertoo Amigon projektipäällikkö Joonas Peltonen.

Jo 150 nuorta on saanut oman mentorinsa

Kolmen vuoden aikana 150 mentoriparia on aloittanut yhteisen taipaleensa. Kokemukset ovat olleet erittäin myönteisiä. Sekä nuoret että mentorit ovat saaneet uusia kokemuksia. He pitävät mentorointia tärkeänä ja elämäänsä rikastuttavana.

Nuoret ja mentorit suunnittelevat itse tapaamistensa sisällön. Vaikka toiminnan alussa sovitaankin toiveista ja tavoitteista, niin mentoroinnin keskiössä on luottamuksen rakentuminen ja kiinnostavien asioiden tekeminen yhdessä. Mentorit ja nuoret ovat muun muassa käyneet yhdessä taidenäyttelyissä, ulkoilemassa, konserteissa, syömässä ja harjoitelleet yhdessä julkisilla liikennevälineillä matkaamista. Usein parit tapaavat toisensa kahvilassa tai kävelyllä ja juttelevat niistä asioista, jotka sillä hetkellä kokevat tärkeiksi. Mentorin rooli on olla vapaaehtoinen aikuinen, ei ammattilainen.

"Amigosta saatujen kokemusten mukaan tärkeää on ollut juuri tasavertainen, ei-ammattimainen kohtaaminen, ja se että tapaamisten sisällöstä päättävät nuoret ja mentorit yhdessä", kertoo Joonas.

Mentoroinnissa kaikki oppivat

Mentoroinnin kantavana ajatuksena on, että mentorointiin osallistuvat nuoret löytävät omat voimavaransa sekä kiintopisteitä ja kiinnostuksen kohteita elämäänsä. Samalla heidän hyvinvointinsa ja omanarvontuntonsa kohenee.

Vapaaehtoiset mentorit ovat kertoneet, että he ovat oppineet nuoren kautta uutta paitsi itsestään myös suomalaisesta yhteiskunnasta. Vapaaehtoisille aikuisille mentorointi on merkityksellinen tehtävä, jonka kautta he voivat kantaa sosiaalista vastuutaan. Usein myös nuoren lähipiirin ja vanhempien huoli nuoresta helpottuu, kun nuorella on tukenaan myös mentori.

"On hienoa, että olemme voineet nuoren kanssa pikku hiljaa tutustua toisiimme ja tehdä kivoja asioita yhdessä. Kun tapaamme, tärkeintä on se että, voi olla toiselle läsnä sillä hetkellä, kuunnella, mitä on mielen päällä juuri silloin ja kannustaa elämässä eteenpäin", kertoo mentori Aino Tuomainen. R

Oma Amigo-mentori nuorelle?

Etsimme jatkuvasti uusia nuoria mukaan toimintaan. Kerromme mielellään lisää Amigosta sekä nuorille että nuorten kanssa työskenteleville.

Ota yhteyttä:

joonas.peltonen@hdl.fi / p.050 3780 152
anu-riikka.rantanen@hdl.fi / p.050 378 0892

> Amigo-tiimin Joonas Peltonen (vas.) ja Anu Rantanen

Nuorten arvio RIKUn verkkopalveluista

Rikosuhripäivystyksen nuorten hanke NUORIKU on alusta asti panostanut vahvasti toiminnan ja tuotoksien jatkuvaan arviointiin. Hankkeen tavoitteena on ollut mukautua nuorten tarpeiden mukaan, jotta nuoret kokevat yhteydenoton luontevana ja saavat tiedon RIKUn palveluista mahdollisimman helposti.

Nuorisotutkimusseuran tutkijan **Anu Gretschelin** tarjotessa mahdollisuutta päästä mukaan Nuorisotyön tunnuslukujen verkostomainen kehittäminen -hankkeeseen arvioitavaksi oli selvää, että siihen lähdettiin mukaan. Arviointihankkeen toteuttaa Nuorisotutkimusseura ry:n Nuorisotutkimusverkosto ja hanketta rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriön OKM:n nuorisoyksikkö.

Oli tärkeää saada ulkopuolinen arvioimaan toimintaa ja vielä parempaa oli se, että arvioinnin suorittivat nuoret itse tutkijan ohjauksessa. Tutkimukseen valikoitui mukaan kuusi eri toimijaa.

Aluksi lähetimme tutkijoille hanke- ja arviointisuunnitelmat. Seuraavassa vaiheessa nuoret arvioijat kokoontuivat yhteen ja jokainen toimija sai mahdollisuuden esitellä omia verkkopalveluitaan. RIKUn nuorten verkkopalveluita arvioivat nuoret Oulusta ja Seinäjoelta.

Projektisuunnittelija **Nina Vaaranen-Valkonen** esitteli keväällä toimintaamme ja palveluitamme nuorille Oulussa. Positiivisena Nina koki sen, että nuoret olivat eri-ikäisiä ja -taustaisia. Esittelyn jälkeen nuorilla oli pari kuukautta aikaa tutustua verkkopalveluihin itsenäisesti.

Itsenäisen tutustumisen jälkeen nuoret kokoontuivat ja vetivät yhteen omat arvionsa. Samana päivänä palvelun tuottajat ja rahoittajat saivat kuulla nuorten mielipiteet yhteisessä tilaisuudessa.

Hankkeessa vastaavana tutkijana toimiva Anu Gretsche kirjoittaa arviointia koskevassa muistiossa:

Arvioinnin nuoret aloittivat pohtimalla tyytyväisyyttään ja perustelemalla miksi eivät ole tai miksi ovat tyytyväisiä palveluihin. Esille sai ottaa mitä vain aspekteja palvelusta ja sen käytöstä. Keskustelun etenemisessä ei luotettu ennalta mietittyyn kysymyslistaan, vaan tarkoituksellisesti nuorten keskinäisen dialogin voimaan.

Nuorten palaute RIKUlle

RIKUn nuorten hanke sai kiitosta ja parannusehdotuksia. Positiivisena asiana nuoret nostivat esimerkiksi netistä löytyvän Rikosprosessitietoa NUORILLE rikoksen uhreille -oppaan ja sen kuvituksen. Opas on kehitetty yhdessä Väestöliiton kanssa. Nuoret pitivät myös peleistä ja testeistä, joita löytyi nuorten nettisivuilta. Nettisivut sinänsä saivat kiitosta selkeästä tiedosta ja rauhallisesta värityksestä.

Kaikki parannusehdotukset otettiin ilolla vastaan ja niihin pyrittiin vastaamaan heti. Konkreettisena esimerkkinä on nuorten kommentti siitä, että meidän tulisi toimia Ask.fm:ssä. Hankkeella oli jo tili Ask.fm:ssä, mutta sen markkinointi nuorille oli selvästi epäonnistunut. Arvioinnin seurauksena muutimme tiedotusta ja olemme saaneet paljon kysymyksiä nuorilta tämän verkkopalvelun kautta. Muutimme myös chat-päivystyksen aukioloaikoja ja tiedotusta nuorten toivomaan suuntaan.

Vapaassa keskusteluosiossa nuoret nostivat esiin tärkeän asian palvelun tuottajan näkökulmasta. Nuoret kokivat tärkeänä, että toimija näkyy nuorten käyttämissä verkkopalveluista, mutta palveluiden tulee löytyä myös palvelun tuottajan omilta luotettavilta nettisivuilta.

Nuoret kokosivat osana arviointia kymmenen kohdan listan asioista, jotka heidän mielestään ovat tärkeitä kaikille verkkopalveluita tuottaville tahoille:

Hyvän verkkopalvelun TOP 10:
- Selkeä tarkoitus – tiedetään kelle se on luotu, eikä turhaa tavaraa
- Ulkoasu – kutsuva nimi, hyvät kuvat, ulkoasu oleellinen sen kannalta, että haluaako sinne mennä uudestaan, ulkoasu päivittyy (kuten Google-hakutoiminnossa)
- Kevyt mobiiliversio – tieto pitää löytyä nopeasti
- Tarpeeksi tiheä päivittäminen
- Some-mainostus – suora linkkaus ja jakaminen Facebookiin, kaksisuuntaisesti
- Nettisivulle soveltuvat, asiaan liittyvät mainokset
- Foorumi + yhteisöllisyys – pitää nähdä että muutkin käyvät
- Ammattilaiset keskustelemassa ja vastaamassa
- Rentoa tekstiä, ei Wikipedia-tyyliä
- Uudistuva

> Nuoret arvioivat RIKUn nuorten hankkeen tuloksia

Juurruttaminen on alkanut

Tällaisen arvioinnin anti hankkeelle on todella suuri. Sen organisoiminen itse vaatisi voimavaroja, joita hankkeella ei ole. Kehittämishanke jatkaa omaa työtään tavoitteena luoda nuorisotyön laadun kuvaukseen tapoja ja tunnuslukuja.

RIKUn osalta yhteistyö loppuu tähän, mutta jäämme innolla odottamaan minkälaisia tunnuslukuja hankkeesta syntyy. Oli hienoa saada palautetta tehdystä työstä ja kuulla missä olemme onnistuneet ja mitä voimme kehittää.

Suoraan nuorille suunnatun RIKUn työn merkitys on nelivuotisen hankkeen kolmannen vuoden lopussa osoittanut oman tarpeellisuutensa. Tulosten juurruttaminen osaksi RIKUn vakituista työtä on alkanut. R

Maatu Arkio
projektipäällikkö
RIKUn nuorten hanke

RIKUn vapaaehtoiset kouluttautuivat verkkotyöhön

Rikosuhripäivystys palvelee entistä paremmin ja monipuolisemmin verkossa. Nuorten hankkeen aloittamaan nuorille suunnattuun reaaliaikaiseen chat-palveluun pääsee nyt myös RIKUn pääsivujen kautta. Hankkeessa kehitettyä työmuotoa on lähdetty levittämään ja juurruttamaan kouluttamalla RIKUn vapaaehtoisia verkkotyöhön.

Syyskuun viimeisenä viikonloppuna keskustoimistolle Pasilaan kokoontui 12 innokasta RIKUn vapaaehtoista oppimaan ja harjoittelemaan etsivää työtä verkossa. Kouluttajina toimivat RIKUn nuorten hankkeen tiimi: **Maatu Arkio-Lampinen**, **Pia Tuovinen** ja **Nina Vaaranen-Valkonen**. Mukana oli innokas ja osaava porukka eri-ikäisiä ja eripituisella RIKUn tukihenkilökokemuksella varustettuja kurssilaisia ympäri maata.

Koulutuksen tavoitteena oli tutustua RIKUn tapoihin tehdä asiakastyötä verkossa, perehtyä RIKUn periaatteisiin, harjoitella kohtaamista ja keskustelua chatissa sekä kysymyksiin vastaamista Suomi24-verkkoyhteisön keskustelupalstalla. Osallistujat pohtivat verkkotyön etuja, haasteita ja mahdollisuuksia yhdessä kouluttajien kanssa. Koulutukseen jälkeen osallistujat jatkavat chat-päivystäjinä yhdessä RIKUn nuorten hankkeen työntekijöiden kanssa. Koulutukseen ilmoittautuneille lähetettiin etukäteen luettavaksi koulutuksen taustamateriaalit Vapaaehtoisena verkossa – RIKUn verkkotyön käsikirja ja Nuori rikoksen uhrina -materiaali. Ennakkotehtäviin kuului myös Skype-tilin luominen ja tutustuminen RIKUchattiin vierailijana.

Verkkotyön käsikirjasta löytyy yleistä tietoa verkon ja sosiaalisen median käytöstä asiakastyössä sekä verkkovuorovaikutuksen erityispiirteistä eri tilanteissa. Sieltä löytyy tietoa myös RIKUn verkkotyötä ohjaavista periaatteista sekä ohjeista erityistilanteita varten. Nuori rikoksen uhrina -tietopaketista löytyy tietoa nuoren rikosuhrin tunnistamisen, kohtaamisen ja tukemisen avuksi. Siihen on koottu tietoa muun muassa siitä, miten nuoren rikosuhrin ikä ja kehitysvaihe voi vaikuttaa tämän kokemukseen rikoksesta, avun hakemiseen tai rikosprosessin läpikäymiseen.

Koulutuspäivien ohjelma

Ensimmäisen päivän aikana kävimme keskustellen läpi nuoren rikoksen uhrin kohtaamisen ja tukemisen erityispiirteitä sekä RIKUn verkkotyön periaatteita. RIKUn verkkotyö on etsivää työtä ja vaativaa matalan kynnyksen verkkoauttamista. Tämän vuoksi koulutuksessa korostettiin, että työtä tehdään yhteistyössä RIKUn työntekijän kanssa. Päivään sisältyi myös paljon käytännön harjoittelua, kuten kirjautumista RIKUchattiin ja Suomi24:ään, jossa RIKU myös tekee etsivää verkkotyötä.

Kunkin päivystysvuoron aikana asiakkaan kanssa keskustelevalla vapaaehtoisella on toinen vapaaehtoinen sekä ohjaava työntekijä tukena ja apuna Skypen välityksellä. Nuorten hankkeen kokemus verkkotyöstä on osoittanut, että työparin kanssa tehtävä yhteistyö ja keskusteluista ”ääneen ajatteleminen” tekee työstä eettisesti kestävää samalla kun se lisää kaikkien tiimin jäsenten osaamista.

Toisen koulutuspäivän antina oli tietopaketti nuoruuden kehityksestä ja traumoista. Chat-työn osalta kävimme läpi erityistilanteita ja ohjeistusta niiden varalle. Haastavia tilanteita chatissa voivat olla esimerkiksi alaikäisen seksuaalirikoksen uhrin tai itsetuhoisen asiakkaan kohtaaminen. Käytännön työ on osoittanut, että tämänkaltaisia erityistilanteita tulee vastaan harvoin, mutta niihin on varauduttava. Haastavien erityistilanteiden varalta on tehty ohjeita, joita seuraamalla saa tilanteeseen tukea.

Erityistilanteissa vastuu ohjauksesta ja mahdollisista jatkotoimenpiteistä on ammattilaisella chat-työn ohjaajalla. Vapaaehtoisia ei jätetä missään tilanteissa yksin selviämään, jos eteen tulee jotain, mikä vaatii esimerkiksi yhteydenottoa viranomaisiin.

Harjoittelimme lisää chattaamista pareittain ja kävimme läpi keskustelu- sekä kysy-vastaa -palstaan vastaamisen periaatteita. Jos chat on hiljainen, päivystäjä voi halutessaan vastata Suomi24:n keskustelupalstalla kysymyksiin, joissa RIKU voi auttaa tai joissa on tarpeen ohjata keskustelija RIKUn palvelujen piiriin.

Uusi tapa tehdä vapaaehtoistyötä

Lisäkoulutetut vapaaehtoiset tulivat mukaan chat-päivystykseen pari viikkoa koulutuksen jälkeen, tiistaina 7.10. Chatissa päivystää kerrallaan kaksi vapaaehtoista ja alkuun kaksi nuorten hankkeen työntekijää ohjaajina. Vapaaehtoisten chat-päivystysvuoro on aina tiistaisin klo 16.45-19.15. Chatin kaksituntisen aukiolojan molemmin puolin on varattu vartti aikaa alku- ja loppukeskustelulle.

Tuntia ennen chatin avaamista on ha-

> Projektisuunnittelija Nina Vaaranen-Valkonen keskustelee vapaaehtoisten kanssa RIKUchatin aikana.

lukkailla päivystäjillä mahdollisuus tulla työntekijöiden ohjauksessa laatimaan keskustelupalstan vastauksia. Tuolloin päivystysvuoro alkaa jo klo 15.45. Vastausta voi vapaaehtoinen halutessaan kirjoittaa sovitun ajan itsenäisesti tai sitä voidaan rakentaa yhteistuumin Skypessä keskustellen.

Sovittuna aikana RIKUn verkkotyön ohjaaja ottaa yhteyden vuorossa oleviin päivystäjiin Skypen välityksellä. Kaksi päivystäjää ja kaksi ohjaajaa muodostavat keskustelevan tiimin kunkin päivystysvuoron ajaksi. Skype-puhelun lisäksi tietoa ja tarvittavia linkkejä voidaan jakaa myös Skypen chat-toiminnon kautta. Ohjaaja voi esimerkiksi lähettää keskustelua käyvälle päivystäjälle linkin, jonka hän voi tarvittaessa liittää käymäänsä chat-keskusteluun asiakkaalle tiedoksi.

Matalan kynnyksen verkkotyössä päivystykseen on hyvä varautua avoimin mielin, sillä etukäteen ei voi tietää, miten päivystysaika tulee sujumaan. Siksi onkin tärkeää, että päivystysvuoron rakenne on suunniteltu selkeäksi ja työtapana on yhteinen ”ääneen ajattelu”, jolloin jokaisen osaaminen tulee koko ryhmän hyödyksi samalla kun yksittäisen jäsenen osaaminen rikastuu. Ilta alkaa yhteisellä kuulumiskierroksella ja ajankohtaisten asioiden läpikäymisellä. Samalla sovitaan myös esimerkiksi tauoista tai muista työn jaksottamiseen liittyvistä asioista.
Koko päivystysvuoron ajan ryhmä on mukana kuulemassa, minkälaista asiaa yhteydenottajalla on. Haastavissa tilanteissa on turvallista pohtia asioita yhdessä. Vapaaehtoisten kanssa yhdessä päivystämisestä on vasta muutaman kerran kokemus, mutta yhteydenottoja on tullut ilahduttavasti joka kerta. Vapaaehtoisille päivystäjille on tullut haastaviakin keskusteluja ja asiakkaita on voitu ohjata RIKUn palvelujen piiriin.

RIKUchatissa lisää kävijöitä

Jokaiselle vapaaehtoiselle on syksyn aikana sovittu keskimäärin kaksi päivystysiltaa. RIKUchatin kävijämäärät ovat nousseet viime viikkoina, kun RIKUchattiin pääsee nyt myös uudistuneiden RIKUn nettisivujen kautta.

Meille, työksemme RIKUchatissa päivystäville nuorten hankkeen työntekijöille, vapaaehtoisten mukaan tuleminen on tuonut työhömme uutta intoa ja haastetta ohjaajan roolin muodossa. Toimimme tuolloin uudessa roolissa ja se myös vaatii harjoittelua. Näen kuitenkin, että tässä on hyvä mahdollisuus kehittää RIKUn verkossa olevia palveluita yhdessä. Yhteistyötä Skypen välityksellä on ollut helppo jatkaa, kun tähän osaavaan porukkaan sai tutustua ensin kasvotusten.
Verkkopalvelut ovat tulleet jäädäkseen ja toivommekin, että hankkeessamme kehitetty matalan kynnyksen verkkoauttamisen malli juurtuu osaksi RIKUn perustyötä. R

Pia Tuovinen
projektisuunnittelija
RIKUn nuorten hanke

Kun henkirikos koskettaa

***Teksti ja kuva**: Elina Välimäki*

Väkivaltainen kuolema on uhrin lähipiirille traumaattinen tapahtuma. Läheisensä menettänyt joutuu jaksamisensa äärirajoilla mukaan esitutkintaan ja oikeudenkäyntiin. Tukihenkilön avulla pitkän ja mutkikkaan prosessin läpikäyminen helpottuu.

Kuvitellaan Matti, jonka poika joutuu Turun Aurajokirannassa satunnaisen, kuolettavan väkivallan uhriksi. On lauantaiyö. Poliisipartio yhdessä papin kanssa vie kuolinviestin Matin ja hänen vaimonsa kotiin. Pariskunta joutuu shokkiin. Heidät viedään päivystykseen. Vaimo joutuu jäämään osastohoitoon, sillä vakavan shokin ohella jo aiemmin vaivanneet sydänoireet puskevat pintaan. Matti kotiutetaan rauhoittavien lääkkeiden resepti mukanaan. Maanantaina Matti huomaa valvoneensa putkeen toista vuorokautta. Tapahtunut alkaa muuttua todeksi: ainut poika on kuollut, surmattu. Mitä nyt?

> RIKUn toiminnanohjaaja Leila Taipale ja aluejohtaja Tiina Rantanen Turun palvelupisteessä.

Poliisin kautta asiakkaaksi

Reaalitodellisuudessa kävisi näin: Rikosuhripäivystyksen Turun palvelupisteen puhelinvastaajassa olisi poliisin viikonloppuna jättämä viesti. ”Lauantaina tehtiin teräaseella henkirikos, jossa 23-vuotias poika sai surmansa. Uhrin isä sanoi kysyttäessä toivovansa yhteydenottoa Rikosuhripäivystyksestä, hänen puhelinnumeronsa on…” Ja näin Matti saisi soiton joko aluejohtaja **Tiina Rantaselta** tai toiminnanohjaaja **Leila Taipaleelta**. Tukihenkilösuhde saisi alkunsa.

Tiina Rantasen mukaan valtaosa henkirikoksiin liittyvistä, Turun palvelupisteen asiakkuuksista syntyy poliisin kautta. Ulkopuolinen tukihenkilö on tärkeä lisä omaisen muuhun tukiverkostoon ja psyykkiseen ammattiapuun.

Tehtäväänsä koulutettu RIKUn tukihenkilö osaa kysyä oikeat kysymykset ja varmistaa, että kaikki tulee hoidettua. Koulutus on tärkeää myös sen vuoksi, että hän ei kuormita uhrin läheisiä omilla tunteillaan, mutta on kuitenkin läsnä ihmisenä ihmiselle.

Ennen kuin henkirikos etenee oikeuteen asti, ottavat esitutkinta ja syyteharkinta omat aikansa. Tukisuhteen alussa tukihenkilö avustaa asiakastaan muissa paperi- ja virastoasioissa. Odottamaton kuolemantapaus aiheuttaa kosolti huolehdittavia asioita.

Menehtyneen asunto täytyy tyhjentää ja siivota. Jos asunto on ollut raa’an väkivallan tekopaikka, on etsittävä verijälkiä siivoamaan suostuva siivousfirma. Pitää sulkea puhelinliittymä, Facebook-tili, hoitaa pankkiasiat, etsiä salasanoja, palauttaa kirjastoon kirjoja… Kaiken ohessa pitäisi jaksaa järjestää hautajaiset.

Rantanen mainostaa kynää ja perinteistä vihkoa hyvinä apulaisina. Ensin kirjoitetaan kaikki hoidettavat asiat ylös, sitten laitetaan ne tärkeysjärjestykseen ja hoidetaan yksi kerrallaan.

– Tapaamisessa voidaan ensin käydä läpi käytännön asioita, sitten puhua tunteista. Monelle omaiselle asioiden järjestäminen on hyvä syy joutua lähtemään liikkeelle ja lopettaa itkeminen.

– Heti alkuvaiheessa on äärimmäisen tärkeää, että asiakas hankkii itselleen hyvän, rikosoikeuteen perehtyneen juristin. Rikosasia tulee hoitaa laadukkaasti, toiminnanohjaaja Leila Taipale painottaa.

Tukihenkilösuhteen alussa Rikosuhripäivystyksestä myös varmistetaan psyykkisen ammattiavun tarve ja saatavuus. Tiina Rantanen pitää pahana epäkohtana omaisen jäämistä yksin, kokonaan apua vaille. Henkirikoksen uhrin omaisen ei pitäisi

koskaan joutua itse hakemaan auttavan tahon yhteystietoja.

Omainen henkirikosjutun asianomistajana

Asianomistajan halutessa tukihenkilö menee mukaan poliisikuulusteluihin. Hän ei puutu lausuntojen sisältöön, mutta voi selittää termien merkityksiä ja esitutkinnan kulkua. Konkreettinen vieressä oleminen rauhoittaa kuulustelutilanteessa ja auttaa asiakasta keskittymään oleelliseen.

Tiina Rantanen kertoo kriisin vaikuttavan ihmisiin eri tavoin. Toiset työstävät tapahtunutta miettimällä loputtomasti henkirikoksen yksityiskohtia ja olemalla joskus liian aktiivisia puhelinsoitoin poliisiin päin. Tukihenkilö voi tarvittaessa muistuttaa omaista: Sinä olet sureva osapuoli, saat keskittyä omaan surutyöhösi. Poliisi hoitaa henkirikoksen tutkinnan.
Epäillyllä on oikeus olla puhumatta kuulusteluissa. Kun hän on syytettynä oikeudenkäynnissä, hänen ei tarvitse pysytellä totuudessa. Halutessaan syytetty voi vaieta kokonaan.

– Omaiselle saattaa olla hirvittävän vaikeaa hyväksyä se, että asioita jää selvittämättä. Tekijä voi valehdella teostaan tai jättää asioita kertomatta. Jäljelle jää loputon määrä miksi-kysymyksiä, Rantanen sanoo.

Toiset omaiset eivät halua tietää henkirikoksesta tutkinnan yksityiskohtia. He haluavat tukihenkilön suodattavan asioita ja kertovan heille esimerkiksi ruumiinavauksen tuloksista vain pääpiirteet.
Rikosuhripäivystyksen tukihenkilö voi olla läsnä myös vainajan hyvästelyssä. Omaisten ollessa romahtamispisteessä, ulkopuolinen henkilö kannattelee tilanteen läpi, usein jopa konkreettisesti tukemalla ja pitämällä asiakasta pystyssä.

Tuomioistuin tutuksi

Ennen oikeudenkäyntiä yksi asiakas haluaa käydä oikeustalolla seuraamassa jonkin muun rikosjutun käsittelyä, toinen haluaa nähdä oikeussalin ja tietää, missä itse tulee istumaan. Kolmannelle oikeustalo on tuttu, mutta häntä pelottaa syytetyn ja tämän tuttavien näkeminen oikeudenkäynnin yhteydessä. Jännittämistä lieventää, kun asioihin varaudutaan. Yhdessä mietitään odotustilat, mahdollisuudet liikkua ja istua kauempana vastapuolesta.
Ennalta tukihenkilö käy asiakkaansa kanssa läpi rikosjutun käsittelyn pääpiirteet. Prosessista keskustellaan yleisellä tasolla. Tukihenkilö ei koskaan ohjeista asiakastaan, mitä hänen oikeussalissa tulisi sanoa. Hyvä vinkki on kuitenkin se, että jos ei oikeudessa kysyttäessä muista jotakin asiaa, on parasta vastata: ”En muista”. Todistaja ja asianomistaja eivät saa valehdella.

Ulko-ovella sijaitseva, kattava turvatarkastus saattaa herättää maallikoissa ihmetystä. Tukihenkilö kertoo sen olevan normaali käytäntö, ei sen kummempaa. Hieman turvatarkastukseen silti kannattaa varautua, eikä ottaa mukaan esimerkiksi linkkuveistä: pienetkin teräaseet takavarikoidaan.

Asiakkaalle kerrotaan mahdollisuudesta saada käräjäsaliin sermi näköesteeksi – tosin juttua hoitavalla lakimiehellä on tähän usein omat kantansa ja myös he valistavat asiakastaan käytännön järjestelyistä.

Kun salissa käsitellään henkirikoksen yksityiskohtia ja uhrin vammoja valokuvatodistein, tukihenkilö voi varoittaa asiakasta ennalta. Kuvia ei ole pakko katsoa. Oikeuden puheenjohtajalta voi myös pyytää lupaa poistua salista. Usein puheenjohtaja huomioi omaiset sanomalla, mitä käsittelyssä seuraa ja tarjoamalla mahdollisuutta poistua.

Tunteille sijaa

Tiina Rantanen sanoo ennen istuntoa ottavansa asiakkaan kanssa aina puheeksi uni- ja rauhoittavat lääkkeet. Monelle niiden käyttäminen on uutta, eikä vaikutuksia ole helppo arvioida. Varmuuden vuoksi ei kannata itseään liiaksi lääkitä, vaikka esimerkiksi syytetyn kohtaaminen saattaa etukäteen tuntua sietämättömältä ajatukselta.
Jännityksen lieventämiseen ihmisillä on omia keinojaan. Tukihenkilö ottaa asiakkaansa kanssa puheeksi tämän omat voimavarat, muistuttelee esimerkiksi rentoutuskikoista: Muista hengittää, välillä voit katsella muualle.
Tilanteet etenevät asiakkaan ehdoilla. Yksi haluaa tauolla kerrata käsittelyn kulkua, jotakin toista auttaa vaikeneminen tai puhuminen kokonaan muista asioista. Siinä missä yksi haluaa hermostuksissaan rampata tupakalla, toinen rauhoittuu istumalla hiljaa, silmät kiinni.
Tukihenkilön tehtävä on pitää asiakas toimintakuntoisena. Asiakkaalta on usein syöminen unohtunut, ja pastillin tai banaanin tarjoaminen voi pelastaa paljon.
Leila Taipale muistuttaa, että oikeussaleissa on nähty monenlaisia tunteita ja niitä nähdään vastakin. Omaisen ei tarvitse pelätä reaktioitaan: Jos itkettää tai pyörryttää, niin sitten niin tapahtuu. Tunteet ja itkeminen ovat sallittuja. Tukihenkilö voi ojentaa nenäliinan, koskettaa asiakasta kädelle tai olkapäähän. Oikeuden puheenjohtajalta voi pyytää taukoa ja hakea vettä.

Salissa asianajaja keskittyy itse rikosasiaan ja hänen pitääkin voida tehdä työtään häiriöttä. Tiina Rantanen kertoo, että asianajajaa ei istunnossa kannata häiritä supisemalla hänen korvaansa ohjeita. Sen sijaan asianomistaja voi kirjoittaa asiansa – esimerkiksi kysyttäväksi haluamansa kysymyksen – paperilapulle ja laittaa sen pöydälle asianajajan näkyville.

Oikeuden jälkeen tilaa surutyölle

Rikosjutusta riippuen oikeusprosessi saattaa kestää useita vuosia. Syytetylle mahdollisesti tehtävä mielentilatutkimus vie ensin kuukausia. Käräjäoikeuden annettua tuomionsa, siitä pääsääntöisesti valitetaan hovioikeuteen. Asianosaiset odottavat jälleen uutta käsittelyä. RIKUssa pyritään siihen, että sama tukihenkilö pysyy asiakkaan vierellä prosessin alusta loppuun asti.

Aluejohtaja Tiina Rantanen muistuttaa ihmisten kykenevän selviytymään isoistakin tragedioista, mutta epätietoisuus vaikeuttaa toipumista. Vaikka asianomistaja ei aina joudu henkilökohtaisesti osallistumaan hovioikeuden istuntoon, on prosessi kesken.

– Epäselvät, keskeneräiset asiat vaivaavat. Omaiselle on tuskaista joutua elämään pitkään ratkaisua vailla olevassa tilanteessa. Sama haava revitään auki, suljetaan hetkeksi, revitään jälleen.

Tuomion pituus saattaa asiakkaassa herättää pettymystä, mutta vielä useammalle on suuri merkitys rikosnimikkeellä. Syytetyn tuomitseminen törkeästä pahoinpitelystä ja kuolemantuottamuksesta voi omaisesta tuntua teon vähättelyltä. Miksi oikeus ei tuomitse tekoa murhana?
Kun rikosprosessi on ohi ja siihen liittyvät asiat alkavat olla hoidettuina, arvioivat Rikosuhripäivystyksen tukihenkilö ja asiakas tilannetta. Olisiko aika päättää tukisuhde? Tukisuhde lopetetaan tapaamalla asiakas vielä lainvoimaisen tuomion jälkeen. Jos tarvetta on, niin ohjataan asiakas muun tuen tai palvelun piiriin.

– Sitä lopullista tuskaa, että läheinen on surmattu, ei kukaan voi ottaa pois, Rantanen lausuu.

***Teksti ja kuva**: Elina Välimäki*

Ruusutapahtumassa muistetaan henkirikoksen uhria

> *Ruusu-tapahtuma syntyi Teija Mäkitalon ideasta*

Ripottelee. Aivan kuin lokakuinen taivas alkaisi itkeä aurinkoisen päivän jälkeen. Tampereen Alarantaan, Laukonsillalle kerääntyy hiljalleen ihmisiä. Monet tuntevat toisensa entuudestaan ja halaavat tervehdykseksi. Pian paikalle kävelevät **Teija Mäkitalo** ja diakoniatyöntekijä **Minna Sormunen** ruusukori mukanaan. He vetävät Tampereella Huoman (Henkirikoksen uhrien läheiset ry) vertaistukiryhmää. Teija on myös ideoinut pian alkavan Ruusutapahtuman.

Lokakuun 2. on YK:n julistama kansainvälinen väkivallattomuuden päivä. Samana päivämääränä Huoma ry:n ja Tampereen evankelisluterilaisen seurakuntayhtymän järjestämä Ruusutapahtuma muistaa henkirikosten uhreja. Myös Kotkassa pidetään samana iltana vastaavanlainen tilaisuus. Siellä kokoonnutaan Karhulan Jokipuistoon ja seurakuntakeskukseen Huoma-aktiivi Päivin ja seurakunnan työntekijän johdolla.

Ruusutapahtuma sai alkunsa vuonna 2012, kun tyttärensä henkirikoksessa menettänyt Teija Mäkitalo alkoi miettiä, miten uhreja voitaisiin muistaa yhdessä, tiettynä ajankohtana. Näin uhria voisivat muistaa aivan kaikki, jotka kokevat olevansa henkirikoksen uhrin läheisiä. Syntyi ajatus ruususta, virtaavasta vedestä ja yhteisesti toteutettavasta rituaalista.

Punaiset ruusut hehkuvat syvää väriä ja voimaa. Pian ne siirtyvät korista ihmisten käsiin. Jollain on mukanaan oma, pitkävartinen, vaaleanpunainen ruusunsa. Laukonsillan valot syttyvät kellon tullessa kuusi. Teija Mäkitalo lausuu alkusanoina muistorunon tyttärelleen Anulle. Pidetään hiljainen hetki. Sitten ruusut heitetään sillan kaiteen yli Ratinansuvannon veteen virran vietäviksi.
Ruusutapahtuman luoma yhteenkuuluvaisuuden tunne on Teija Mäkitalolle tärkeää.

- On hyvä tunne siitä, että muistamme tänä päivänä nimenomaan uhreja. Toivon, että ihmiset heräisivät ajattelemaan henkirikosten voivan koskettaa ketä vain, eivät ne ole vain alamaailman kauheuksia.

Ruusuja heitetään veteen myös heidän puolestaan, jotka eivät työn tai pitkän matkan vuoksi ole päässeet paikalle. Moni haluaa olla hengessä mukana. Teija Mäkitalon selviytymiskeinoja ovat olleet Huomassa toimiminen ja omasta kokemuksestaan puhuminen. Hän haluaa pitää henkirikosten uhrien omaisten asiaa esillä.

- Jokaisella henkirikoksella on uhrinsa, jonka läheisten elämä mullistuu ja muuttuu, hän muistuttaa.

Sillalta siirrytään Vanhaan kirkkoon hartaus- ja musiikkitilaisuuteen. Tampereen Tuomiokirkkoseurankunnan pappi **Antero Niemi** puhuu enkeleistä, haavoittuneistakin, ja nostaa esille kuvan **Hugo Simbergin** teoksesta. Hän muistuttaa, että elämässä tarvitaan kantoapua. ”Ollaan ihmisiä toinen toisellemme”, viesti kuuluu.

Sitten on konsertin vuoro. Mies ja kitara –konsepti sopii kirkkoon. **Juri Lindeman** aloittaa, ja erityisesti ”Balladi elokuvasta Klaani” koskettaa. **Dave Lindholm** on jo sakastin puolella odottanut vuoroaan. Hänen karismansa kantaa, ja jokaisen laulun sanoitus sopii Ruusutapahtuman viestiin. Konsertti päättyy tunteikkaaseen, **Katri Metson** kauniisti tulkitsemaan ”Hallelujah” –kappaleeseen.
Teija Mäkitalo iloitsee siitä, että tamperelaiset muusikot ovat lähteneet mukaan ajamaan tärkeää asiaa.

Ilta on tummunut Vanhan kirkon ikkunoiden takana. Uhreja muistaville on tilaisuuden päätyttyä tarjolla mahdollisuus jäädä juttelemaan vertaistensa ja seurakunnan työntekijöiden kanssa. Ulos astuessani eräs tapahtumaan osallistunut alkaa jutella kanssani. Hän kehuu kirkkokonsertin tunnelmaa ja koko Ruusutapahtumaa lämminhenkiseksi. Sade on lakannut. Aivan kuin syysilmakin olisi lämmennyt. R

Miksi sivuutamme vammaisen sukupuolen ja seksuaalisuuden?

Monesti ajatellaan, että vammaisuus suojaa naisia läheisten tekemältä väkivalta. Uskomus pohjautuu pitkälti siihen, että vammaiset naiset nähdään usein sukupuolettomina, joiden elämään eivät kuulu keskiarvonaisten elämään kuuluvat ihmissuhteet, parisuhde ja seksuaalisuus. Tosiasiassa vammaisuus ei suojele naista väkivallalta, vaan pikemminkin altistaa sille.

Minun silmäni asialle avasi yhteistyö vammaisjärjestöjen naisverkoston kanssa. Teimme yhdessä oppaan vammaisten naisten kokemasta väkivallasta nimeltään Uskalla olla, uskalla puhua. Naisverkoston jäsenet, vammaisia naisia itsekin, opettivat minulle, kuinka moninaisesta ilmiöstä on kyse, kun puhumme vammaisuudesta. Vammat ensinnäkin voivat olla hyvin erilaisia, kuten kroonisia tai psyykkisiä sairauksia, liikunta-, aisti-, kehitys- tai neurologisia vammoja. Toiseksi, vammaiseksi voi syntyä tai vammaiseksi voi tulla myöhemmin elämässä, esimerkiksi onnettomuudessa. Vamman vaikeusaste vaihtelee vähäisestä voimakkaasti itsenäistä toimintakykyä rajoittavaan vammaan. Ei siis ole yhtä yhtenäistä vammaisten ryhmää, vaan laaja joukko erilaisia vammaisten ryhmiä, joilla jokaisella on oma yksilöllistä tukea tai apuvälineitä vaativa vammansa.

Entä vammaisen naisen kokema väkivalta, millaista se voi olla? Opin, että lähisuhteissa tapahtuva väkivalta voi saada vammaisen naisen kokemana hyvin erilaisia piirteitä kuin vammattoman, ja muodot voivat vaihdella naisen vamman mukaan. Ruotsalaisen tuotantoyhtiön Amphi produktionin tuottamassa Det finns stunder -videolla on viisi erilaista tarinaa, jotka kuvaavat hyvin väkivallan erilaisia ilmenemismuotoja, ja miten väkivalta pysyy piilossa vammaisuuden takana. Näkövammaisen Sirin mies kaataa kahvia hänen lisälaitteilla varustetulle tietokoneelleen, jotta Siri ei pystyisi tilaamaan teatterilippuja ystävättären kanssa vietettävään iltaan väittäen, että Siri jätti kupin tiekoneen näppäimistölle. Kun Siri tulee teatterista kotiin, mies on asettanut varastosta hakemansa vanhan tietokoneen kulkuväylälle, ja Siri loukkaa jalkansa siihen. Väkivallan teot verhoillaan hyvää tarkoittaviin eleisiin. Kehitysvammainen Afsoon taas ihastuu uuteen, nuoreen taksinkuljettajaansa, joka käyttää häntä seksuaalisesti hyväksi. Afsoon ei löydä sanoja kertoakseen kokemastaan asuntolan hoitajalle. Ja väkivalta jäi jää piiloon.

Vaikka olen kuullut monenlaisia tarinoita naisten kokemasta väkivallasta, työryhmässä kuulemani tarinat vammaisten naisten kokemasta väkivallasta järkyttivät. Järkyttävää tarinoissa oli se, miten väkivalta mitätöitiin, sitä ei kuultu eikä pohdittu, miten se syntyi yhteiskunnan rakenteissa. Kuulin esimerkiksi, kuinka teini-ikäisten tyttöjen asuntolassa avustajana ollut nuori mies käytti tyttöjä seksuaalisesti hyväkseen. Miehellä oli tapana suihkutella tyttöjä pienissä alushousuissa, jotka eivät peittäneet erektiota. Kun asiasta valitettiin tämän esimiehelle, se ohitettiin olankohautuksella, että saattehan tekin tytöt kosketusta seksiin.

Yksi syy, miksi vammaisen naisen kokema väkivalta, erityisesti lähisuhteissa tapahtuva väkivalta, usein sivuutetaan, voi johtua auttajien avuttomuudesta löytää keinoja puuttua siihen. Useinhan väkivallan tekijä on joku vammaisen lähipiiristä kuten puoliso, avustaja, asuntolan henkilökuntaa tai asuintoveri. Jos väkivaltaan puututaan, se voi tarkoittaa sitä, että vammainen nainen menettää avustajan, itsenäisen asumisen tai molemmat, ja hänelle joudutaan järjestämään uusi hoitaja tai sijoittamaan laitokseen. Tätä ei uhri itsekään usein toivo, ja siksi hän ei uskalla kertoa kokemastaan väkivallasta. Tai häneltä puuttuu sanat tai kommunikaatiokeinot, joilla kuvata tapahtunutta.

On hyvä, että vammaisten naisten kokemasta väkivallasta on vihdoin alettu puhua Suomessa. Ja vaikka paljon on vielä tehtävää auttamisen saralla, ilmiön tunnistaminen ja tunnustaminen on alku. Auttajat eivät saa pelätä puuttua uhrin tilanteeseen sillä verukkeella, että sotkevat asioita tai pahentavat uhrin asemaa. Aina voi kysyä, millaista tukea sinä tarvitset, mitkä ovat sinun toiveesi avun suhteen? R

Kirjoittaja Minna Piispa on kehittämispäällikkö, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella.

Rikoksen uhrin auttamista vapaaehtoistyönä Euroopassa

Hollannin rikosuhritoimija Slachtofferhulp kutsui eurooppalaisten rikosuhrijärjestöjen kattojärjestön Victim Support Europen (VSE) jäseniä esittelemään vapaaehtoistyötään ja keskustelemaan käytännöistään Utrechtiin Keski-Hollantiin lokakuussa. Kutsun syynä oli Hollannin tuleva lakiuudistus, joka nopeuttaa rikosprosessia ja tulee lähes kaksinkertaistamaan Slachtofferhulpin asiakasmäärät. Järjestö päivittää nyt vapaaehtoistyön rekrytoinnin, koulutuksen ja vapaaehtoisten ohjauksen käytäntöjään vastatakseen tulevaan haasteeseen.

Tapaamisessa oli järjestäjän lisäksi osallistujia Tanskasta, Saksasta, Tšekistä, Portugalista ja Suomesta. Osallistujamäärä oli pieni ja työskentely keskittyi keskusteleviin työryhmiin. Kaikissa VSE jäsenmaissa, esimerkiksi Virossa, rikosuhrityötä ei tehdä vapaaehtoisvoimin.

Vahva vapaaehtoisuus

Jokaisen osallistujamaan uhrityö perustuu vahvasti vapaaehtoisten työlle, mutta eroja oli sekä työtavoissa, rahoituksessa, vapaaehtoisen ja palkatun henkilöstön määrässä sekä tavassa järjestää palvelut rikoksen uhreille.

Osallistujista ehdottomasti suurin toimija oli 16 miljoonan asukkaan Hollanti 450 palkatulla ja 1300 vapaaehtoisella työntekijällään. Vapaaehtoistyön suurin maa on Saksa 3000:lla lähinnä auttavaa puhelinta päivystävällä vapaaehtoisellaan. Osallistujamaista vain Saksa tarjoaa uhreille myös taloudellista apua.
Rikosuhrityön rahoitus on järjestetty monin eri tavoin. Hollannissa toimintaa rahoittaa pitkälti hallitus noin 20 miljoonalla eurolla vuodessa. Tanskassa toiminnan rahoittaa täysin paikallinen poliisilaitos.
Rikosuhripalveluiden sijainnitkin vaihtelivat. Hollannissa Slachtofferhulp on fyysisesti poliisin yhteydessä. Portugalissa ja Tšekissä tämä olisi järjestöjen edustajien mukaan suuren luokan ongelma: luotto viranomaisiin on niin huono, että järjestöjen puoleen käännytään mielellään jo ennen viranomaisia.

Ei kahta samanlaista

Vapaaehtoisten työskentely erosi merkittävästi eri osallistujamaiden välillä. Esimerkiksi Hollannissa työntekijät vierailevat muun muassa sairaaloissa ja asiakkaiden kotona. Liikennerikosten uhrit ovat pyöräilevässä Hollannissa suurin asiakasryhmä, perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhreille on oma toimijansa. Hollannissa vapaaehtoiset jopa avustavat poliisia selvittämällä rikospaikalta karanneiden ajoneuvojen omistajien tietoja. Vapaaehtoiset ovat siellä enimmäkseen eläkkeellä olevia henkilöitä.

Portugalissa vapaaehtoisilta vaaditaan sopiva ammatillinen tausta esimerkiksi laki- tai sosiaalialalta. Tästä johtuen vapaaehtoisissa on paljon nuoria vain lyhyen aikaa vapaaehtoisina työskenteleviä näiden alojen opiskelijoita. Tšekki noudattaa samaa

linjaa vapaaehtoisten valintakriteereissään. Siellä työtä tehdään parityöskentelynä siten, että toinen vapaaehtoisista on lakimies ja toinen psykologi tai sosiaalityöntekijä. Tšekeissä jopa laki vaatii, että myös vapaaehtoisilla on tutkinto esimerkiksi sosiaalialalta.
Suomessa vapaaehtoiset ovat keskeinen osa Rikosuhripäivystyksen auttamistyötä eikä vapaaehtoisilta ole vaadittu eikä ole tarkoitus vaatia erityistä ammatillista taustaa. Tärkeintä on, että vapaaehtoinen on tasapainoinen, motivoitunut, sitoutunut, toisia ihmisiä aidosti kunnioittava ja suvaitsevainen, tehtävään soveltuva henkilö.

Tanska erottui toimintamalliltaan. Rikosuhrityö tehdään kokonaisuudessaan vapaaehtoisvoimin osa-aikaista sihteeriä lukuun ottamatta. Vaikka alueet järjestävät itse toimintansa, työn yhtenäisyyttä vaaliva kansallinen johtoryhmä koostuu alueilta äänestyksellä valituista kahdeksasta vapaaehtoistyöntekijästä. Saksassa vapaaehtoisilla on edustus järjestön johtoryhmissä kaikilla tasoilla. Hollannissa vapaaehtoiset muodostavat ohjausryhmän, joka kommentoi ja ohjaa käytännön rikosuhrityötä.

Tšekeissä ja Tanskassa vapaaehtoiset sitoutetaan työhön kahden vuoden sopimuksella, joka tarpeen mukaan uusitaan vielä vuodeksi. Kulukorvauksia esimerkiksi oman puhelimen käytöstä ei kaikissa maissa makseta ja Tšekeissä vapaaehtoiset maksavat jopa pientä jäsenmaksua voidakseen työskennellä vapaaehtoisena.

Halu auttaa ja olla mukana

Jokainen toimija oli taustatyönä haastatellut omia vapaaehtoisiaan. Kysymykset koskivat vapaaehtoistyötä, sitä mikä pitää mukana työssä sekä tulevaisuuden näkymiä liittyen rikosuhrityöhön. Taustatekijät kiinnostukseen toimia vapaaehtoisina tuntuivat olevan hyvin yhteneväisiä maasta riippumatta.

Sopiva elämäntilanne, halu auttaa ja olla aktiivisena toimijana yhteiskunnassa tulivat esille kaikkien maiden kohdalla. Moni toi myös esille yhteisöllisyyden näkökulman, useat vapaaehtoistyöntekijät kokevat olevansa osa tärkeää toimintaa ja saavansa sosiaalista statusta työskentelystään rikoksen uhrien hyväksi.

Tulevaisuuden haasteita

Tulevaisuuden näkymissäkin maiden välillä on eroja. Maakohtaiset esimerkiksi lakeihin liittyvät muutokset poikkeavat toisistaan, vaikka vuoden kuluttua voimaan saatettava EU:n rikosuhridirektiivi myös yhdentää EU-maiden järjestelmiä rikoksen uhrien tukemiseksi.

Hollannissa vapaaehtoiset voivat erikoistua tiettyihin asiakasryhmiin, mutta lisätarve erikoisosaamiselle koetaan siellä vahvana. Tšekin vapaaehtoiset taas eivät nähneet suurta tarvetta muutokselle millään osa-alueella johtuen lähinnä siitä, että kaikilla on sopiva ammatillinen tausta. Lisähaastetta tuovat kaikille asiakasmäärien kasvu ja tähän liittyen pohdinnat vapaaehtoisten ja palkatun henkilöstön työn suhteesta.

Yhteisiä haasteita ovat myös internetin vaikutus, taloudellinen tilanne ja ihmisten halukkuus vapaaehtoistyöhön. Runsaasti keskustelua käytiin myös siitä tulisiko rikosuhrityötä tehdä vapaaehtoisvoimin vai palkattujen ammattilaisten kautta. Yleinen mielipide oli, että vapaaehtoistyö on rikosuhrityötä parhaimmillaan eikä tarvetta muuttaa käytäntöjä ole.

Eroista huolimatta kaikki maat toivat esille saman positiivisen yhdessä tekemisen pohjan työlle rikosten uhrien auttamiseksi. Vapaaehtoiset ovat rikosuhrityön ammattilaisia huolimatta siitä, että he eivät saa työstään palkkaa. Kaikissa maissa koulutusrakenteet takaavat laadukkaan työn, jossa työntekijöinä ovat palkatut ja vapaaehtoiset ammattilaiset. Vapaaehtoiset tuovat rikosuhrityöhön oman elämänkokemuksensa sekä koulutus- ja ammattitaustansa, joka parhaimmillaan rikastuttaa kohtaamista enemmän kuin mikään tutkinto. R

Liina Heinonen
toiminnanohjaaja
RIKUn Pääkaupunkiseudun palvelupiste

Nuoret rikoksen uhreina -seminaarit käynnistyivät Oulussa ja Kuopiossa

RIKUn nuorten hankkeen Nuoret rikoksen uhreina -seminaarikiertue käynnistyi Oulussa 29.10. Kiertue jatkoi seuraavalla viikolla 5.11. Kuopioon, mutta siitä seminaarista ei juttu tähän lehteen ehtinyt. Vuonna 2015 seminaarit järjestetään 4.3.2015 Tampereella, 30.9.2015 Turussa ja 7.10.2015 Helsingissä. RIKUn nettisivujen kautta pääsee ilmoittautumaan lähempänä tilaisuutta.

Seminaarien tarkoituksena on käydä läpi alan ammattilaisten, opiskelijoiden ja vapaaehtoisten kanssa nuoren rikoksen uhrin tunnistamista, kohtaamista ja tukemista.

Oulussa RIKUn omien esiintyjien lisäksi vierailevina asiantuntijoina olivat erityisasiantuntija **Kirsi Porras** Väestöliitosta ja nettipoliisi **Jarno Saarinen**. Kuopiossa esiintyivät rikoskomisario **Heikki Mansikka-aho** Itä-Suomen poliisilaitokselta sekä kihlakunnansyyttäjä **Pia Mäenpää**.

Nuoren uhrin tunnistaminen ja tukeminen

Nuoruus erityisenä elämänvaiheena vaikuttaa siihen, miten rikoksen uhri osaa tai ymmärtää hakee apua. Nuorten hankkeen projektisuunnittelija **Nina Vaaranen-Valkonen** valotti syitä siihen, miksi nuorta rikoksen uhria ei tunnisteta, etenkin väkivalta- ja seksuaalirikoksissa. ”Häpeä ja itsensä syyllistäminen ovat tyypillisiä syitä, miksi nuori ei hae apua. Ja nuoret haluavat suojella vanhempiaan. Nuoret eivät myöskään aina ymmärrä, että heidän pahoinvointinsa voi olla vakava oire tapahtuneesta.”

Nuoret kohtaavat rikoksia enemmän kuin aikuiset. Hankkeen nuorille tekemät kyselyt osoittavat kuitenkin, että nuori kertoo väkivallasta ja seksuaalirikoksista usein

ainoastaan ystävälle tai ei kenellekään.

Nuorilta tuleekin aina rutiininomaisesti kysyä mahdollisista väkivaltakokemuksista, sillä nuorten rikosuhrien tunnistaminen ja aktiivinen auttaminen on tärkeää. Väkivallalla voi olla pitkäkestoiset seuraukset nuoren elämään ja tiedetään myös, että rikoksen tekijöiden taustalla on usein oma uhrikokemus.

Väestöliiton Nuorten seksuaaliterveyden osaamiskeskuksessa erityisasiantuntijana työskentelevä Kirsi Porras kertoi, että heidän vastaanotollaan näkyvät eniten digitaalisessa mediassa tapahtuneet tai sen kautta alkaneet seksuaaliset hyväksikäytöt. Manipulaatiokeinoja on hyvin monia ja nuoruutta käytetään niissä hyväksi. ”Helposti nuori selittää itselleen asiaa parhaan päin, vaikka toisessa päässä on hyväksikäyttäjä.”

Nuorten motiiveina lähteä mukaan hyväksikäyttöön on monenlaisia kuten jännityksen haku, hetken huomio ja läheisyyden kaipuu, auktoriteettien uhmaaminen tai oma arvottomuus.

Kirsi Porras muistutti, että seksuaalinen trauma on aina erityinen, kun hyvää tarkoittavasta asiasta tehdään paha. Seksuaalinen läheisyys voi myöhemmin laukaista joukon ongelmia seksuaalisen trauman kokeneille, jos asiaa ei ole käsitelty.

Ajattelematta esitetyt kysymykset nuoren tai ammattilaisen taholta, kuten ”Miksi et puolustautunut?”, vahvistavat nuoren syyllisyyttä. Nuoret ovat myös taitavia vaistoamaan ja tulkitsemaan vanhempien tunteita, mikä voi vain lisätä heidän syyllisyyttään.

Auttamistyössä nuoren turvallisuuden tunteen synnyttäminen voi kestää hyvin pitkään, vuoden tai pari, koska hän on menettänyt luottamuksen aikuisiin. Kuitenkin vain siltä pohjalta päästään työstämään asiaa eteenpäin.

Nuorten seurusteluväkivalta

Nuorten hankkeen projektisuunnittelija **Pia Tuovinen** kertoi nuorten kokemasta lähisuhdeväkivallasta. Suomessa nuorten seurusteluväkivaltaa on tutkittu vähän. On arvioitu, että noin 25 %:ssa seurustelusuhteista on fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa. ”On vielä helpompi puhua fyysisestä väkivallasta kuin seksuaalisesta väkivallasta, joka tulee esille yleensä vasta myöhemmin”, kertoi Pia Tuovinen omista kokemuksistaan asiakastyössä.

> Sali oli täysi Oulun seminaarissa

NUORIKUn tekemien nettikyselyiden perusteella näyttää siltä, että jos seurustelusuhteissa ilmenee väkivaltaa, ilmenee sitä usein monissa eri muodoissa. Seurusteluväkivaltaa kokeneilla nuorilla on usein kokemusta väkivallasta myös muilla elämänalueilla. Kuten yksi nuori kuvasi: ”Mä oon niin tottunu, et muo kohdellaan aina paskasti.”

Yleisöstä nousi kysymys siitä, onko tyypillistä, että seurustelusuhteissa on paljon molemminpuolista väkivaltaa. Ja näin käytännössä usein on – uhrin ja tekijän erottaminen ei aina ole helppoa. Nuori tulee kuitenkin kohdata siten, että auttamisen lähtökohtana on hänen kokemuksensa.

Nuoret ja nettirikollisuus

Nettipoliisi Jarno Saarinen kertoi siitä, miten nuoret ovat mielellään esillä sosiaalisen median palveluissa, koska se on iso osa heidän identiteettiään. Tämä altistaa heidät kritiikille ja kiusaamiselle, johon ei ole valmistauduttu. Kiusaaminen voi olla kollektiivista, identiteettivarkauksia ja tietomurtoja, mutta uusia kiusaamismuotoja kehitetään koko ajan lisää.

Alastonkuvien lähettäminen itsestä on yleistynyt ja ongelmia syntyy, kun suhde päättyy tai kuva päätyy vääriin käsiin. Kuvaa levittävät eivät välttämättä ymmärrä syyllistyvänsä rikokseen.

Nettipoliisin yhtenä toimintatapana on antaa kiusaajalle varoitus ja tällöin useimmiten kiusaaminen loppuu. Jos toiminta jatkuu, on syytä tehdä rikosilmoitus ja kiusattu voi tällöin myös viitata aiempaan varoitukseen. Kiusaamisessa yleisimmät rikosnimikkeet ovat kunnianloukkaus, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen, laiton uhkaus, viestintärauhan rikkominen ja vainoaminen.

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö voi tapahtua netissä esimerkiksi web-kameran avulla tai kiristämällä seksuaaliseen tekoon. Lapsen houkutteleminen seksuaalisiin tarkoituksiin on pykälä, joka on hyvin lähellä lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä, joten sen käyttö on jäänyt vähäiseksi.

”Jos ilmoitus seksuaalirikoksesta tulee nuorelta itseltään, on nettipoliisinkin kerrottava asiasta vanhemmille, vaikka nuoret eivät tätä haluaisi. Nettipoliisin toiminnassa on se hyvä puoli, että nuoren on kuitenkin helpompi kertoa asiasta kirjoitettuna viestinä kuin mennä tiskille kertomaan asiasta poliisille kasvotusten,” Jarno Saaninen valotti.

Vanhemmille Jarno Saarinen haluaa välittää ohjeen, että nuorta kannattaa yrittää kuunnella ja ymmärtää eikä suurennella asioita. Nuoren teksti- tai muut viestit saa lukea, jos epäilee lapsen joutuneen rikoksen kohteeksi tai olevan rikoksen tekijä tai jos herää perusteltu lastensuojelullinen huoli. Suositeltavaa olisi kuitenkin katsoa viestit lapsen kanssa yhteistuumin.

Yleisöä kiinnostikin paljon se, milloin vanhemmalla on oikeus tutkia lapsensa viestejä. Tieto siitä, että edellä mainituista perustelluista syistä se ei ole rangaistavaa, tuli monelle yllätyksenä.

Leena-Kaisa Åberg
toiminnanjohtaja
RIKU

Marko Forss: Fobban sosiaalisen median selviytymisopas

Crime Time 2014
300 s.

Sosiaalinen media ja internetissä tapahtuva asiointi on muuttunut yllättävän nopeasti osaksi arkipäiväämme. Internetiin liittyvä vapauden kiihko on ollut niin suurta, että verkkomaailmaan liittyvien haittojen analyysi on jäänyt kovin vähäiselle huomiolle.

Siksi nettipoliisina tunnetuksi tulleen **Marko Forssin** *Fobban sosiaalisen* median selviytymisopas on hyvin tarpeellinen ja tärkeä julkaisu. Forss on ollut pitkään suosittu hahmo nuorten parissa, mutta käsillä oleva kirja on selvästi suunnattu ensisijaisesti kasvattajille ja viranomaisille.

Ulkoasultaan *Fobban sosiaalisen median selviytymisopas* muistuttaa akateemista opinnäytetyötä: kansi on harmaahko, lukuja paljon, fontti pientä ja faktatietoa paljon. Se ei juuri houkuttele pikaiseen selailuun.

Mutta kirjan sisältö onkin sitten painavaa asiaa. Nettikiusaaminen, koulu-uhkaukset, viharikokset, identiteettivarkaudet, petokset, seksuaalirikokset ja tekijänoikeusrikokset käydään läpi ihailtavan perusteellisesti. Lukuisat tapausesimerkit selventävät kokonaiskuvaa: internet on paitsi informaation runsaudensarvi, niin myös avoin toimintaympäristö hyvin vastenmieliselle rikollisuudelle ja inhimilliselle matalamielisyydelle. Sosiaalisessa mediassa ilmeneviä eettisiä ja moraalisia ongelmia olisi kirjassa luonnollisesti voinut pohtia syvemminkin, mutta se lienee enemmän filosofien, ei poliisin tehtävä.

Fobban sosiaalisen median selviytymisopas sopii parhaiten hakuteokseksi sosiaalisessa mediassa tapahtuvasta rikollisuudesta. Lähes kaksi kolmasosaa teoksesta käsittelee nettimaailmaan liittyviä rikosnimikkeitä, ja jo pelkästään rikoslain pykälien tarkka luetteleminen saattaa uuvuttaa satunnaisen lukijan. Mutta joka tapauksessa on merkittävää, että kaikki tämä tieto on koottu yksien kansien väliin suhteellisen helposti ymmärrettävään muotoon.

Marko Forss käy myös ihailtavan seikkaperäisesti läpi sosiaalisessa mediassa käytettäviä sanontoja ja ilmaisuja. Silti teoksen loppuun olisi ollut hyvä liittää jonkinlainen keskeinen sanasto alan termeistä ja slangi-ilmaisuista. Kunnon sanahakemisto lisäisi huomattavasti teoksen käytettävyyttä hakuteoksena.

Marko Forssin kirja on huolellisesti tehty ja asiallinen perusteos sosiaalisessa mediassa tapahtuvasta rikollisuudesta ja muusta hämärätoiminnasta. Tässä teoksessa on vahvasti ainesta vuoden tietokirjaksi.

Astetta lukijaystävällisempi ja ehkä nuorille helppolukuisempi teos on Pernille Tranbergin ja Steffan Heuerin kirja Älä kerro kaikkea – itsepuolustusopas verkkoon (Talentum 2013). Kun on lukenut nämä kaksi kirjaa, on jo huomattavasti paremmin perillä siitä, mitä kaikkea verkossa tapahtuu, ja miten siellä on viisasta käyttäytyä. Jokaisen internetiä käyttävän kannattaa ehdottomasti ainakin lehteillä Forssin kirja läpi. Erityisen olennaista luettavaa Fobban sosiaalisen median selviytymisopas on vanhemmille ja kaikille nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille.

Kai Kiviranta

1. Kuinka nopeasti seksuaalirikokset vanhenevat?

Syyteoikeuden vanheneminen riippuu rikoksen vakavuudesta. Syyte vanhenee, jos sitä ei nosteta
1) 20 vuodessa, jos rikoksesta säädetty kovin rangaistus on yli kahdeksan vuoden vankeus,
2) 10 vuodessa, jos kovin rangaistus on yli kaksi vuotta ja enintään kahdeksan vuotta vankeutta,
3) 5 vuodessa, jos kovin rangaistus on yli vuoden ja enintään kaksi vuotta vankeutta,
4) 2 vuodessa, jos kovin rangaistus on vankeutta enintään vuosi tai sakkoa.

Esimerkiksi raiskauksesta maksimirangaistus on 6 vuotta vankeutta. Tällöin vanhentumisaika on 10 vuotta. Poikkeuksena edellä esitetystä pääsäännöstä ovat vakavimmat lapsiin kohdistuneet seksuaalirikokset, joissa syyteoikeus vanhentuu aikaisintaan silloin, kun uhri täyttää 28 vuotta, eräissä poikkeustapauksissa vieläkin myöhemmin.

Vanhentumisaika alkaa kulua pääsääntöisesti rikoksen tekopäivästä. Vanhentuminen katkeaa vasta silloin, kun haaste asiassa on saatu annettua vastaajalle tiedoksi eli sitä ennen asiassa on poliisin ehdittävä suorittamaan esitutkinta ja syyttäjän syyteharkinta.

2. Voiko poliisille tehdyn rikosilmoituksen perua?

Mikäli kyseessä on asianomistajarikos, jossa rikoksen uhri vaatii tekijälle rangaistusta eikä poliisilla olisi oikeutta tutkia tai syyttäjällä oikeutta nostaa syytettä ilman asianomistajan vaatimusta tai että erittäin tärkeä yleinen etu vaatisi syytteen nostamista, voi poliisille tehdyn rikosilmoituksen peruuttaa.

Jos kyseessä on virallisen syytteen alainen rikos, ei poliisille jo tehdyn rikosilmoituksen peruuttaminen välttämättä enää onnistu. Virallisen syytteen alaisista rikoksista syyttäjällä on syyteoikeus virkansa puolesta eikä tällöin edellytetä asianomistajan vaatimusta tai edes suostumusta sille, että poliisi tutkii epäillyn rikoksen ja syyttäjä mahdollisesti nostaa asiassa myöhemmin syytteen.

Kun rikosilmoitus virallisen syytteen alaisesta rikoksesta on tehty, on viranomaisilla velvollisuus tutkia asia eikä ilmoitusta siten ainakaan lähtökohtaisesti voida enää peruuttaa. Myöskään asianomistajan omasta vakaasta tahdosta tekemä pyyntö ei enää voi estää syytteen nostamista.

Seksuaalirikoksia koskevaa sääntelyä kiristettiin tämän vuoden syyskuusta lähtien. Nyt kaikki aikuisiin kohdistuvat seksuaalirikokset seksuaalista ahdistelua lukuun ottamatta ovat virallisen syytteen alaisia. Kaikki lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset ovat jo ennestään virallisen syytteen alaisia.

Kysymyksiin vastaa asianajaja varatuomari Mika Haavisto. Lisätietoja: www.l-h.fi

RIKOSUHRIPÄIVYSTYKSEN YHTEYSTIEDOT

KESKUSTOIMISTO
keskustoimisto@riku.fi

Maistraatinportti 4 A 7krs
00240 Helsinki
Leena-Kaisa Åberg,
toiminnanjohtaja
p. 050 3378 703

Jaana Koivukangas, kehitysjohtaja,
p.040 512 9335

Heli Yli-Räisänen
RIKU-lehden toimitussihteeri
p.050 593 0326

Nuorten hanke
Maatu Arkio-Lampinen
projektipäällikkö
p. 040 6744 895
Nina Vaaranen-Valkonen
projektisuunnittelija
p. 040 6791673
Pia Tuovinen
projektisuunnittelija
p. 040-670 5344

ETELÄ-SUOMEN ALUETOIMISTO
etelasuomi@riku.fi

Jenni Lehtonen, aluejohtaja
p. 050 583 5331
Maistraatinportti 4 A 4. krs.
00240 Helsinki

Pääkaupunkiseudun palvelupiste
p. (09) 4135 0550
Maistraatinportti 4 A 4. krs.
00240 Helsinki
Anne Veijola, toiminnanohjaaja
p. 040 523 0595
Liina Heinonen,
toiminnanohjaaja
p. 0400 971 940

Keski-Uudenmaan palvelupiste
Tuija Hellsten, toiminnanohjaaja
p. 0400 875 395

Päijät-Hämeen palvelupiste
Tuija Hellsten, toiminnanohjaaja
p. 050 402 1158

Kymenlaakson palvelupiste
Marjukka Suurpää,
toiminnanohjaaja
p. 0500 981 837

Länsi-Uudenmaan palvelupiste
Janiina Mieronkoski,
toiminnanohjaaja
p. 040 351 8500

Porvoon seudun palvelupiste
Janiina Mieronkoski,
toiminnanohjaaja
p. 040 652 8341

ITÄ-SUOMEN ALUETOIMISTO
itasuomi@riku.fi

Jaana Rossinen, aluejohtaja
p. (013) 221 990, 040 507 0795
Siltakatu 14 b 26 80100 Joensuu
Suvi Essel, lähisuhdeväkivaltatyön
koordinaattori
p. 050 428 9360

Joensuun palvelupiste
Annariina Tahvanainen,
toiminnanohjaaja
p. 040 725 6001
Siltakatu 14 B 26, 80100 Joensuu

Savonlinnan palvelupiste
Sisko Stolt, yhdyshenkilö
p. (015) 273 700
Olavinkatu 40 A,
57130 Savonlinna

Kuopion palvelupiste
p. (017) 2627733
Eila Kersalo, toiminnanohjaaja
p. 050 557 6712
Suokatu 27, 70100 Kuopio

Mikkelin palvelupiste
Sari Kuitunen, yhdyshenkilö
p. (015) 214 401
Porrassalmenkatu 19 B 31,
50100 Mikkeli

Lappeenrannan palvelupiste
Maarit Kuntola, yhdyshenkilö
p. 050 501 7994
Pormestarinkatu 6 A (5.krs)
53100 Lappeenranta

LAPIN ALUETOIMISTO
lappi@riku.fi

Päivi Alanne-Kunnari, aluejohtaja
p. 0400 979 175
Maakuntakatu 29 -31 B 3.krs
96200 Rovaniemi

Rovaniemen palvelupiste
Soile Saukkonen, toiminnanohjaaja
p. 0400 979 026
Maakuntakatu 29 -31 B 3.krs
96200 Rovaniemi

Meri-Lapin palvelupiste
Maria-Riitta Saares,
toiminnanohjaaja
p. 040 631 8550
Kriisikeskus Turvapoiju
Kaivokatu 5, 94100 Kemi

Itä-Lapin palvelupiste,
yhdyshenkilö
Jutta Salmela
p. 0400 970 081
Tunturilan Setlementti ry
Särkeläntie 4 98120 Kemijärvi

Ylä-Lapin palvelupiste
Anne Näkkäläjärvi, yhdyshenkilö
p. 040 350 4007
Sámi Soster ry
Sajos, 99870 Inari

LOUNAIS-SUOMEN ALUETOIMISTO
lounaissuomi@riku.fi

Tiina Rantanen, aluejohtaja
p. 050 551 5055
Yliopistonkatu 24 B 28
20100 Turku

Turun palvelupiste
Leila Taipale, toiminnanohjaaja
p. (02) 235 5055, 050 340 3580

Yliopistonkatu 24 B 28
20100 Turku

Salon palvelupiste
Jutta Sohlman, yhdyshenkilö
p. 050 304 7015
Rummunlyöjänkatu 7 B, 2.krs.
24100 Salo

Porin palvelupiste
Tuija Mäntylä, yhdyshenkilö
p. 050 593 6706
Antinkatu 8
28100 Pori

Rauman seudun palvelupiste
Heidi Väkiparta, yhdyshenkilö
p. 050 375 5338
Valtakatu 13 26100 Rauma

LÄNSI-SUOMEN ALUETOIMISTO
lansisuomi@riku.fi

Mika Lindén, aluejohtaja
p. (06) 317 5654, 050 572 9265
Kauppapuistikko 26 65100 Vaasa

Vaasan seudun palvelupiste
Terhi Laitala, toiminnanohjaaja
p. 0400 175269
Kauppapuistikko 26 65100 Vaasa

Kokkolan seudun palvelupiste
Marika Pynttäri, toiminnanohjaaja
p. 0440 548265
Sairaalakatu 9 67100 Kokkola

Seinäjoen seudun palvelupiste
Tiina Autio, toiminnanohjaaja
p. 040 3503923
Kauppakatu 1 (Järjestötalo, 2.krs)
60100 Seinäjoki

POHJOIS-SUOMEN ALUETOIMISTO
pohjoissuomi@riku.fi

Maarit Saukko, aluejohtaja
p. 040 543 3495
Kaarretie 14 90500 Oulu

Oulun seudun palvelupiste
Kaarretie 14 90500 Oulu
Tanja Korkala, toiminnanohjaaja
p. 044 7868894

Kajaanin seudun palvelupiste
Jaana Vanhala, toiminnanohjaaja
p. 040 822 5200
Kauppakatu 1 B, 87100 Kajaani

Raahen seudun palvelupiste
Tanja Korkala, toiminnanohjaaja
p. 044 786 8894

SISÄ-SUOMEN ALUETOIMISTO
sisasuomi@riku.fi

Katariina Westman, aluejohtaja
p. 050 421 0236
Hatanpään valtatie 34 E, 4. krs
33100 Tampere

Pirkanmaan palvelupiste
Marjo Pahkala, toiminnanohjaaja
p. (03) 3141 8513, 045 8024834
Hatanpään valtatie 34 E, 4. krs
33100 Tampere

Kanta-Hämeen palvelupiste
Rebekka Wadhwa,
toiminnanohjaaja
p. 050 378 2877 Kirjastokatu 1,
13100 Hämeenlinna

Jyvässeudun palvelupiste
Tarja Kiuru
toiminnanohjaaja
p. (014) 266 7150,
050 368 0188
Asemakatu 2 40100 Jyväskylä

Sastamala-Huittisten palvelupiste
Tiina Iso-Aho, yhdyshenkilö
p. (03) 5120 501
Sastamalan tukitalo
Tampereentie 7 B
38200 Sastamala

